

Συστήματα κτηματολογίου

Ο Συμβολαιογραφικός Σύλλογος Εφετείου Θεσσαλονίκης διοργάνωσε στο εντευκτήριό του κατά το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου – Ιουνίου 2005, σειρά διαλέξεων – ομιλιών με θέματα σχετικά με το Κτηματολόγιο. Η έναρξη των ομιλιών έγινε από τον Πρόεδρο κ. Ευάγγελο Σαρρή και στη συνέχεια θέματα σχετικά με το Κτηματολόγιο ανέπτυξαν ο κ. Χρήστος Κούσουλας, καθηγητής της Νομικής Σχολής του Α.Π.Θ., ο κ. Λάμπρος Κιτσαράς, νομικός σύμβουλος της «Κτηματολόγιο Α.Ε.» και λέκτορας της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θράκης, η κ. Βαρβάρα Ελαία, συμβολαιογράφος Θεσσαλονίκης και μέλος του δ.σ. του Σ.Σ.Ε.Θ., η κ. Λιάνα Λέπεση, συμβ/φος Θεσσαλονίκης, ο κ. Απόστολος Αρβανίτης, καθηγητής της Πολυτεχνικής Σχολής του Α.Π.Θ., ο κ. Γεώργιος Δονάτος, καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, ο κ. Αντώνης Λαχανόπουλος, Υποθηκοφύλακας και Προϊστάμενος του Κτηματολογικού Γραφείου Βέροιας, ο κ. Αθανάσιος Παύλου, αγρονόμος τοπογράφος μηχανικός και η κ. Χριστίνα Φαρδή, συμβολαιογράφος Θεσσαλονίκης και γενική γραμματέας του Σ.Σ.Ε.Θ. Το «Νοτάριος» δημοσιεύει σήμερα την εναρκτήρια ομιλία του Προέδρου του Σ.Σ.Ε.Θ. κ. Σαρρή με θέμα «Κτηματολογικά Συστήματα».

Κυρίες και Κύριοι Συνάδελφοι,

Η αντικατάσταση του συστήματος των βιβλίων Μεταγραφών και Υποθηκών που ισχύει στην Ελλάδα από το 1856 με το Εθνικό Κτηματολόγιο, συνιστά την πιο σπουδαία αλλαγή στον χώρο της δημοσιότητας των νομικών σχέσεων επί των ακινήτων, από συστάσεως του Ελληνικού Κράτους.

Η μετάβαση από το υπάρχον σύστημα σ' αυτό του Κτηματολογίου συνιστά εκσυγχρονισμό της Ελληνικής Νομοθεσίας και η εύρυθμη λειτουργία του στο μέλλον, σε συνδυασμό προς επιτυχείς φορολογικές μεταρρυθμίσεις, μέσο θωράκισης της Εθνικής μας Οικονομίας, αύξησης του ακαθάριστου Εθνικού μας Προϊόντος και εξασφάλισης άμεσου οφέλους στον Έλληνα καταναλωτή.

Ο Σύλλογός μας, βλέποντας την σπουδαιότητα της σημασίας της προσπάθειας μιας τόσο ριζικής αλλαγής στην δημόσια και ιδιωτική ζωή της Χώρας, ιδίως μετά την ψήφιση του Ν.1647/1986 «Οργανισμός Κτηματολογίου και Κτηματογραφίσεων Ελλάδος (Ο.Κ.Χ.Ε) και άλλες σχετικές διατάξεις», όπως και οι λοιποί Συμβολαιογραφικοί Σύλλογοι της Ελλάδος, μέσω της Συντονιστικής μας Επιτροπής εξέφρασε επανειλημμένα άποψη επί των νέων νομοθετικών ρυθμίσεων.

Είναι γεγονός ότι παρήλθε άπρακτη δεκαετία μεταξύ του παραπάνω Νόμου και του Ν.2308/95, με τον οποίο η Πο-

λιτεία έθεσε τα θεμέλια του Οικοδομήματος του Εθνικού μας Κτηματολογίου, η αρχιτεκτονική μορφή του οποίου της ήταν ακόμη άγνωστη.

Με την ελπίδα λοιπόν για ένα καλύτερο αύριο και με την εθνική έπαρση να αποκτήσουμε, επιτέλους!, κι' εμείς οι Έλληνες Κτηματολόγιο, ώστε να μείνουν δίχως αυτό στην Ευρώπη μόνο οι Αλβανοί, εθνική έπαρση η οποία μας οδήγησε, πιστεύω, στην ονομασία του Κτηματολογίου μας Εθνικού και όχι Ελληνικού, αρχίσαμε να εφαρμόζουμε τις διατάξεις του νέου αυτού Ν.2308/95.

Και ενώ το οικοδόμημα του Εθνικού μας Κτ/γίου είχε αρχίσει να κτίζεται, στην ουσία, από το έτος 1995, ώστε μέσα σ' αυτό οι τεχνικοί μαζί με τους νομικούς να καταγράφουν τα ακίνητα της Χώρας και τα επ' αυτών εμπράγματα δικαιώματα, για να οριστικοποιηθεί, επιτέλους, τι ανήκει σε ποιόν, ένα έτος μετά, στην μεγάλη αίθουσα του Ζαπτείου Μεγάρου, στην Αθήνα, ο ΟΚΧΕ, η Διεθνής Ομοσπονδία Τοπογράφων (FIG), η αρμόδια Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η «Κτηματολόγιο Α.Ε.», πλαισιωμένοι από τον επιστημονικό κόσμο των τεχνικών, με την άμεση στήριξη της Πολιτείας και με κάποια χλωμή παρουσία του νομικού μας κόσμου, συνήλθαν για να αποφασίσουν για το «μοντέλο» του Κτημ/γίου μας.

Είναι γεγονός ότι ο Έλληνας νομοθέτης απέκτησε κάποια αντίληψη του μοντέλου του Κτηματολογίου δύο έτη μετά, με τον Ν.2664/1998. (Χρ. Κούσουλας « Το δίκαιο του

Κτηματολογίου» 2001 σελ 18).

Στο σημείο τούτο ανοίγω τη μεγάλη παρένθεση για να σας πω ότι, η Διοίκηση του Συλλόγου μας έχει αποφασίσει κατά το παρελθόν έτος, ελπίζουμε ότι δεν είναι αργά, μεταξύ άλλων, για τα οποία θα γίνει λόγος παρακάτω, την έναρξη σειράς ομιλιών με σκοπό την καλλιέργεια των γνώσεων των συναδέλφων επί του θέματος του Κτηματολογίου, στην οποία έδωσε τον πομπώδη τίτλο «Σχολή Κτηματολογίου του ΣΣΕΘ».

Δεν επιδιώκουμε να δημιουργήσουμε «Σχολή» προκειμένου να απονέμουμε διπλώματα και τίτλους σπουδών σε «μαθητές», αλλά προσπαθούμε να δημιουργήσουμε το κατάλληλο περιβάλλον, προκειμένου, όσοι συνάδελφοι ενδιαφερθούν, να αναπτύξουν τις δραστηριότητές τους ώστε είτε να αποκτήσουν είτε να τελειοποιήσουν τις γνώσεις τους επί του Κτηματολογίου (Μ.Μ.). Πιστεύουμε ότι με τον τρόπο αυτό δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για ένα εποικοδομητικό διάλογο, ο οποίος, από εσωτερικός του Συλλόγου θα επεκταθεί σε διάλογο με την Πολιτεία προς όφελος του Κοινωνικού Συνόλου και της Εθνικής μας Οικονομίας.

Το Κτηματολόγιο δεν μπορεί να διεκδικείται από ορισμένα πρόσωπα ή ωρισμένους επιστημονικούς κλάδους. Το Κτηματολόγιο είναι υπόθεση όλων μας.

Φυσικό ήταν λοιπόν, η σειρά αυτή των ομιλιών να αρχίσει με κάποια πανηγυρική εισαγωγική ομιλία, όπως η σημερινή, η οποία θα εμπεριέχει ιστορικά και εννοιολογικά στοιχεία του Κτηματολογίου. Στοιχεία για την ιστορική εξέλιξη τούτου, τις βασικές αρχές που το διακρίνουν, δηλαδή τη μορφολογία του και την κατηγορία στην οποία υπάγεται, από τις πολλές που υπάρχουν στον κόσμο, το θεσμικό πλαίσιο στο οποίο είναι τοποθετημένο και τα πιθανά αίτια τα οποία οδήγησαν την Ελληνική Πολιτεία στην επιλογή του.

Στη συνέχεια, θα πρέπει να προχωρήσουμε στη μελέτη του τρόπου με τον οποίο είναι τούτο οργανωμένο και λειτουργεί, των σκοπών τους οποίους επιδιώκει και επιτελεί, της αποτελεσματικότητάς του και των προβλημάτων του.

Πιστεύω ότι το έδαφος του Συλλόγου μας είναι πρόσφορο για την καλλιέργεια γνώσεων, πολύ δε περισσότερο αυτών περί το Κτηματολόγιο, των οποίων έχουμε άμεση ανάγκη.

Θα καταβληθεί κάθε προσπάθεια από τη Διοίκηση του Συλλόγου ώστε να υπάρξει γραμματειακή υποστήριξη των ομιλιών αυτών, αυτές να γίνονται κατά τακτά χρονικά διαστήματα και κάθε συνάδελφος να εφοδιάζεται με το σχετικό υλικό (Ζ.Σ). Τα πρόσωπα των ομιλητών θα επιλεγούν από τα μέλη του Συλλόγου μας, αλλά και από τον ευρύτερο επιστημονικό χώρο, όπως ο πανεπιστημιακός, αυτός του Κλάδου των δικηγόρων, ο των Υποθηκοφυλάκων, ο δικαστικός, του ΟΚΧΕ και της Κτηματολόγιο Α.Ε., των Μηχανικών και Τοπογράφων κ.α.. Μετά από κάθε ομιλία θα ακολουθεί διάλογος, ώστε να δίνεται η ευκαιρία να συζητώνται τα επίκαιρα προβλήματα του Κτηματολογίου και να εξευρίσκονται, κατά το εφικτό, λύσεις ή προτάσεις «επί τόπου».

Αυτή θα είναι και η πεμπτούσια, το απαύγασμα της όλης

προσπάθειας. Θα είναι η δικαίωση, κατά την οποία, τα εύσημα δεν απονέμονται στον άριστο επιστήμονα, αλλά σ' αυτόν που αφήνει πίσω του φυτώριο επιστημόνων.

Όπως αντιλαμβάνεσθε η σπουδαιότητα του έργου, επέβαλλε και έχει ανατεθεί τούτο ομόφωνα, στον θεσμικό Πρόεδρο του Συλλόγου μας.

Αυτός φρόντισε, στη συνέχεια η Συντονιστική Επιτροπή των Συμβολαιογραφικών Συλλόγων της Ελλάδος, με ομόφωνη απόφαση της να αναθέσει στο Σύλλογό μας τον Συντονισμό των ενεργειών για το Κτηματολόγιο ολόκληρου του συμβολαιογραφικού κόσμου της Ελλάδος.

Κατόπιν τούτων η ευθύνη μας είναι μεγάλη.

Το έργο αυτό, σε πρώτο σχεδιασμό, συνίσταται:

1ο. Στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που ανακύπτουν κατά την έναρξη και την συνέχιση λειτουργίας των Κτηματολογικών Γραφείων και στην προσπάθεια της άμεσης επίλυσής τους. Προς υλοποίηση του σκοπού τούτου, χθες (11/1/05) κλιμάκιο του Συλλόγου μας, με επικεφαλής τον ομιλούντα επισκέφθηκε τον Πρόεδρο της του ΟΚΧΕ και της Κτηματολόγιο Α.Ε. κ. Γούλα και το επιτελικό προσωπικό της τελευταίας και συζήτησε προβλήματα του Κτηματολογίου το οποίο έχουν σχέση με την Ελληνική Συμβολαιογραφία γενικά αλλά και ειδικά με το Σύλλογό μας. Γι' αυτά έχουν ήδη εξευρεθεί λύσεις των οποίων προωθείται η υλοποίηση. Εξυπακούεται ότι, σε σύντομο χρόνο θα ακολουθήσει λεπτομερής ενημέρωση επί του θέματος.

2ο. Στην παράλληλη πραγματοποίηση κύκλου ομιλιών που φιλοδοξούμε να ονομάζουμε «Σχολή Κτηματολογίου».

3ον. Στην διατύπωση και υποβολή προτάσεων εκ μέρους του Κλάδου μας προς την Ελληνική Πολιτεία πλέον αυτών που ήδη έχουν υποβληθεί από κοινού από την Συντονιστική Επιτροπή των Συμβολαιογραφικών Συλλόγων της Ελλάδος και την Ένωση Αμίσθων Υποθηκοφυλάκων.

Και **4ον** Στην διοργάνωση, στο εγγύς μέλλον, με τη συνεργασία Φορέων, Ημερίδας Πανελληνίας εμβέλειας, σε επίπεδο Προέδρων.

Και τώρα ο λόγος **περί συστημάτων Κτηματολογίου** και πάλι, που είναι και το κύριο θέμα.

Πόσα και ποιά είναι αυτά; Είναι τόσα όσα και τα ανά τον Κόσμο Κτηματολόγια, με ίδια το καθένα χαρακτηριστικά. Γενικό συμπέρασμα: Δεν υπάρχουν απόλυτα όμοια κτηματολόγια, ούτε ένα ιδανικό μοντέλο συστήματος το οποίο να μπορεί να μεταφερθεί από τη μια χώρα στην άλλη, λόγω των Εθνικών διαφορών της μιας Χώρας από την άλλη, λόγω των διαφορετικών Πολιτισμών τους. Αν το σύνολο των Κτηματολογίων του Κόσμου το απεικονίζαμε ως ένα οικοδόμημα, αυτό θα ήταν όμοιο με τον Πύργο της Βαβέλ.

Παρά ταύτα, αν και αυτή η ίδια η έννοια του Κτηματολογίου είναι ρευστή και οι επιστήμονες ερίζουν, δίνοντας πολλούς και ποικίλους ορισμούς επ αυτής, θα πρέπει να δεχτούμε ότι τούτο αποτελεί μια μορφή συστήματος καταγραφής της γης, η οποία υποστηρίζεται από μια χαρτογραφική υποδομή. (Απ. Αρβανίτη «Κτηματολόγιο» Εκδ 2000 σελ 45).

Τα συστήματα καταγραφής της γης, με σκοπό την προσέγγιση της Ελληνικής Πραγματικότητας, θα μπορούσαμε

να ταξινομήσουμε σε δύο βασικές κατηγορίες: **Στο σύστημα καταγραφής των πράξεων και στο σύστημα καταγραφής των τίτλων.**

Στο σύστημα καταγραφής των πράξεων καταγράφεται το συμβόλαιο αυτό καθ' εαυτό, η μία περιληψή του. Ένα συμβόλαιο είναι μια καταγραφή μιας συγκεκριμένης μεταβολής και λειτουργεί ως απόδειξη αυτής της ειδικής συμφωνίας. Δεν αποτελεί όμως από μόνο του απόδειξη του νομικού δικαιώματος, γι' αυτό χρειάζεται ένας έλεγχος της αλυσίδας των πράξεων που προηγήθηκαν. Ο έλεγχος αυτός γίνεται είτε από νομικούς, όπως στην Ελλάδα, είτε από τον Προϊστάμενο του οικείου Υποθηκοφυλακείου, όπως π.χ. στη Γαλλία.

Στο σύστημα καταγραφής των πράξεων η επιστήμη προσέδωσε τον χαρακτηρισμό αρνητικό, άλλως παθητικό σύστημα.

Το σύστημα τούτο εφαρμόζεται κυρίως στις χώρες όπου πηγή του νομοθετικού τους συστήματος είναι το Ρωμαϊκό Δίκαιο (π.χ. Γαλλία, Ισπανία, Ιταλία, Βέλγιο, Ολλανδία, Ελλάδα, τμήματα της Βόρειας Αμερικής και μερικές Αφρικανικές και Ασιατικές χώρες) χωρίς να αποκλείονται ορισμένες χώρες της σφαίρας του Αγγλοσαξονικού δικαίου, με τις αποικίες τους.

Η καταγραφή των πράξεων σ' αυτό, δυνατόν να είναι στοιχειώδης, οπότε η γη περιγράφεται στοιχειωδώς στο συμβόλαιο, από προηγούμενο συμβόλαιο ή πρόχειρο σκαρίφημα, οι εγγραφές είναι ταξινομημένες μόνο με τα ονόματα των συμβαλλομένων, (Προσωποκεντρικό σύστημα), και είναι παθητικές, δηλαδή χωρίς εξέταση εάν το περιεχόμενο των συμβολαίων συμφωνεί με αυτό των προηγούμενων.

Δυνατόν επίσης η καταγραφή των πράξεων να είναι αποδεικτική, οπότε η γη περιγράφεται στο συμβόλαιο, που κατά κανόνα συντάσσεται από συμβολαιογράφο, από τοπογραφικό διάγραμμα με καθορισμένες προδιαγραφές και παίρνει έναν αριθμό. Οι εγγραφές είναι ταξινομημένες τόσο κατά αριθμό γεωτεμαχίου (κτηματοκεντρικό σύστημα) όσο και κατ' όνομα συμβαλλομένου (προσωποκεντρικό σύστημα) και τα συμβόλαια ελέγχονται από τον Προϊστάμενο του Υποθηκοφυλακείου, για να εξασφαλιστεί η συμφωνία τους με τα προηγούμενα συμβόλαια. Το τελευταίο τούτο σύστημα της αποδεικτικής καταγραφής των πράξεων, προστατεύει κάθε τρίτο που θέλει να συμβουλευτεί τις εγγραφές και μάλιστα όταν αυτός είναι καλής πίστωσης.

Στο σύστημα καταγραφής των τίτλων, η έρευνα της αλυσίδας των συμβολαίων δεν είναι απαραίτητη. Η καταγραφή των τίτλων αποτελεί από μόνη της απόδειξη της κυριότητας του ακινήτου και η ορθότητά της, συνήθως είναι εγυημένη και εξασφαλισμένη από την Πολιτεία.

Δεν μεταγράφεται το συμβόλαιο, με την περιγραφόμενη σ' αυτό σύσταση, μετάθεση, αλλοίωση ή κατάργηση του εμπράγματος δικαιώματος, ώστε αυτή να συντελείται με τη μεταγραφή, αλλά εκείνο που καταγράφεται (εγγράφεται) είναι αυτό καθ' εαυτό το εμπράγματο δικαίωμα, δηλαδή το επιδιωκόμενο με το συμβόλαιο αποτέλεσμα. Η σύσταση, μετάθεση, αλλοίωση ή κατάργηση δικαιώματος συντελείται με την καταγραφή του, μετά την οποία το συμβόλαιο τί-

θεται στο αρχείο, ή ακόμη θα μπορούσε και να καταστραφεί. Το εμπράγματο δικαίωμα, δηλαδή ο τίτλος, καταγράφεται (εγγράφεται) με το όνομα του δικαιούχου, το είδος και το μερίδιο του εμπραγμάτου δικαιώματος, τους τυχόν περιορισμούς του και τα τυχόν βάρη του.

Στο σύστημα τούτο, η επιστήμη έδωσε τον χαρακτηρισμό θετικό, άλλως ενεργητικό σύστημα.

Παραλλαγές του συστήματος τούτου υπάρχουν πολλές.

Βασικές είναι: **1)** Το σύστημα των Κτηματικών Βιβλίων που εφαρμόζεται κυρίως στην Γερμανία, εξ ου και η ονομασία του ως Γερμανικού συστήματος, στην Αυστρία, Ελβετία, Αίγυπτο, Τουρκία, Σουηδία, Δανία κλπ. Το σύστημα τούτο διέπεται: α) Από την αρχή της εγγραφής, κατά την οποία τα εμπράγματα δικαιώματα συνιστώνται, μετατίθενται, αλλοιούνται ή καταργούνται μόνο με την αντίστοιχη εγγραφή τους στο ιδιαίτερο φύλλο του Κτηματικού Βιβλίου β) Από την αρχή της δημοσιότητας, κατά την οποία κάθε εγγραφή θεωρείται ορθή, κατ' αμάχητο τεκμήριο, έναντι του καλόπιστου τρίτου, γ) Από την αρχή της ειδικότητας, κατά την οποία τα εμπράγματα δικαιώματα αφορούν σε ένα μόνο, ή περισσότερα άλλα προσδιορισμένα, ακίνητα και δ) από την αρχή της νομιμότητας κατά την οποία ο προϊστάμενος του Κτηματολογίου είναι υποχρεωμένος να ελέγχει την νομιμότητα των εγγραφών ελέγχοντας την ταυτότητα του ακινήτου, την δικαιοπρακτική ικανότητα των συναλλασσομένων και την εν γένει τήρηση των νομικών τύπων, δικαιούμενος να απορρίπτει αιτήσεις εγγραφής.

και **2)** Το σύστημα Torrens το οποίο εφαρμόζεται σήμερα με κάποιες τροποποιήσεις στην Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία κάποιες επαρχίες τον Καναδά και μερικές Πολιτείες των ΗΠΑ στο Μαρόκο, Τυνησία, Συρία κλπ. Κατά το σύστημα τούτο οι εγγραφές στα Κτηματολογικά βιβλία αντανακλούν την ορθή νομική κατάσταση χωρίς να είναι ανάγκη η παραπέρα διερεύνηση. Ότι είναι καταγεγραμμένο είναι αληθινό και ο συναλλασσόμενος καλόπιστος τρίτος αποζημιώνεται από το Κράτος για κάθε βλάβη του από εσφαλμένες εγγραφές. Το σύστημα τούτο δεν απαιτεί ολοκληρωμένη ανά την Επικράτεια αποτύπωση της γης. Για τον λόγο αυτό, στην Αυστραλία, όπου κυρίως εφαρμόστηκε, έχει τροποποιηθεί και έχει δημιουργηθεί μια ενιαία ψηφιακή βάση κτηματολογικών δεδομένων.

Η άνω παράθεση και σύντομη ανάλυση των αρχών οι οποίες διέπουν κάθε σύστημα συνιστά και την μεταξύ τους σύγκριση.

Κατόπιν τούτων ασφαλές συνάγεται το συμπέρασμα ότι ένα σύστημα καταγραφής των πράξεων, όπου όλα τα συμβόλαια συσχετίζονται με τα γεωτεμάχια και ελέγχονται πριν από την καταχώρηση, ως προς την τήρηση των νομικών τύπων, αλλά και ως προς την συμφωνία τους με τα προηγούμενα μεταγεγραμμένα συμβόλαια, παρέχει ασφάλεια στον συναλλασσόμενο καλόπιστο τρίτο, όση και το σύστημα της καταγραφής των τίτλων.

Ο ομιλών, τον οποίο επί δεκαετία και πλέον απασχολεί και προβληματίζει το θέμα του Κτηματολογίου, με σκοπό την πρόσληψη περισσότερων, κατά το δυνατό, παραστάσεων και τη διαμόρφωση, κυρίως μετά από συγκρίσεις, μιας, κατά το δυνατόν, ορθής άποψης, έχει επισκεφθεί κατά και-

ρούς και προσπάθησε να ερευνήσει την δομή, την ανέλιξη, το τρόπο λειτουργίας και τα προβλήματα των Κτηματολογίων της Κωνσταντινούπολης, της Κω, του Πολυκάστρου Κιλκίς, του Παρισιού, της Λευκωσίας, της Βέροιας, Καλαμαριάς και Βασιλικών. Επίσης επισκέφθηκε (2/11/2004) την έκθεση συστημάτων πληροφορικής της εταιρείας MARATHON DATA στην Αθήνα, κατά τον παρελθόντα μήνα Νοέμβριο, όπου πραγματοποιήσαν επίδειξη των συστημάτων τους τόσο το Κυπριακό όσο και το Ελληνικό Κτηματολόγιο.

Το ό,τι υποκειμενικά διαπίστωσα, θα το χρησιμοποιήσω ως ερέθισμα για την κριτική του Κτηματολογίου που εδώ και 10 περίπου χρόνια γίνονται προσπάθειες να εφαρμοστεί στη χώρα μας, παραθέτοντας επί ενός εκάστου θέματος τις προτάσεις μου.

Πριν από όλα αυτά όμως, θα ήθελα να τονίσω ότι διαφωνώ με το σύστημα του Κτηματολογίου που η Πολιτεία επέλεξε για τη Χώρα μας, αλλά υποστηρίζω την συνέχιση του έργου του με βελτιώσεις, άλλως διορθωτικές κινήσεις, και την ολοκλήρωσή του.

Ό,τι έγινε μέχρι τώρα λανθασμένα και μπορεί να διορθωθεί, χωρίς επώδυνες συνέπειες, να διορθωθεί δίχως εγαισμούς και αλαζονικές αντιδράσεις για το ποιος έκανε το σφάλμα και ποιος ζητά την επανόρθωσή του.

Ό,τι δεν διορθώνεται, ή η διόρθωση του συνεπάγεται ανεπίτρεπτο κόστος, να αχρηστευθεί για να μην αποτελεί εστία μόλυνσης για την συνέχιση της υγιούς πορείας του Κτηματολογίου.

Πιστεύω ότι με το Ν.2664/98 έχει επιλεγεί ένα από τα καλύτερα, ανά τον Κόσμο, μοντέλα Κτηματολογίου, αλλά ακατάλληλο για τον Ελληνικό δικαιοτικό Οργανισμό.

Η Ελλάδα έπρεπε να ντυθεί με το κτηματολογικό της φόρεμα που της ταιριάζει, έστω και φθηνό και όχι με το πανάκριβο, σχεδιασμένο από τον καλύτερο κτηματολογικό μόδιστρο, το οποίο δεν της ταιριάζει.

Οι διαπιστώσεις αυτές δεν είναι μόνο του ομιλούντος και ορισμένων. (Χρήστου Κούση και Ιωάννη Κωτούλα) Είναι κοινή παραδοχή εκ μέρους όλων των πρωτεργατών και όσων εμπλέκονται με το ύψιστο πρόβλημα που λέγεται Εθνικό Κτηματολόγιο, για τα λάθη και τα σφάλματα που διαπράχθηκαν και συνεχίζουν να διαπράττονται.

Πειστήριο της παραδοχής των σφαλμάτων και της μεταμέλειας αυτής, είναι η ψήφιση του Νόμου 3127/2003 με τον οποίο, έχουν γίνει ορισμένες διορθωτικές κινήσεις που προανέφερα. Τέθηκε σε κάποια βάση ο θεσμός του ελέγχου της νομιμότητας των τίτλων, (με την προσθήκη του άρθρου 3α στο Ν2308/95), δόθηκε κάποιος, πενιχρός κατ' εμέ, λόγος στους νομικούς, κυρίως δικηγόρους και γενικά με την αναμόρφωση των διατάξεων τόσο του ν. 2308/95 τόσο και του Ν.2664/98 σε βαθμό που να χρήζουν άμεσης κωδικοποίησης, πραγματοποιήθηκε κάποια ουσιαστική διόρθωση στην πορεία του Κτηματολογίου μας.

Και τώρα οι διαπιστώσεις μου από την μέχρι τώρα μελέτη του θέματος, οι συγκρίσεις από την μέχρι τώρα εμπειρία μου, οι παρατηρήσεις και υποδείξεις μου.

1. Σε όλα τα κτηματολόγια που επισκέφθηκα διαπίστω-

σα έλλειψη ικανοποίησης από τα συστήματα πληροφορικής και τα προγράμματα, από τα οποία αυτά εξυπηρετούνται και μια αγωνιώδη τάση αναβάθμισης, βελτίωσης η αντικατάστασης τους με πλέον σύγχρονα. Αδήριτος ανάγκη ο εκσυγχρονισμός!

Είμαι ένθερμος υποστηρικτής της ιδέας όπως οι σύγχρο-

νες τεχνολογίες εφαρμόζονται σε όλους τους τομείς των δραστηριοτήτων μας. Θεωρώ την εισαγωγή και εφαρμογή των συστημάτων πληροφορικής και ψηφιακής τεχνολογίας άκρως αναγκαία και απαραίτητη για τα συμβολαιογραφεία, τα υποθηκοφυλακεία και τα ανά τον Κόσμο Κτηματολόγια, όσο κόστος και αν αυτή συνεπάγεται, κυρίως για την ανανέωση της, δεδομένου ότι οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις καθιστούν αναχρονιστικό την επομένη, ότι θεωρείται σύγχρονο σήμερα.

Ειδικά όσον αφορά στο πρόγραμμα του ΟΚΧΕ ακόμη και μετά την πρόσφατη αναβάθμισή του, έχει διαπιστωθεί ότι τούτο είναι ανεπαρκές για την κάλυψη των αναγκών της σύστασης και λειτουργίας των Κτηματολογικών Γραφείων, αφού δεν είναι εναρμονισμένο απόλυτα με τη νομοθεσία και τη νομολογία μας (π.χ. δημιουργήθηκαν προβλήματα κατά την καταχώριση των έμμεσα χωρίς πανηγυρικούς τύπους, αλλά κατά τα πάντα νόμιμα συσταθσών καθέτων ιδιοκτησιών). Επίσης τούτο είναι απαράδεκτα αργό στη λειτουργία του. Οδηγείται εκ του ασφαλούς και πολύ σύντομα, σε πλήρη συμφόρηση (μπλακ άουτ).

Η πρότασή μου: Να φροντίσει ο ΟΚΧΕ για την άμεση αντικατάσταση του, εκτός εάν τούτο επιδέχεται κάποια εκβάθρων αναβάθμιση, πριν συμβεί το απευκταίο. Και βέβαια η φροντίδα του ΟΚΧΕ είναι άμεσα συνδεδεμένη με την επαρκή χρηματοδότησή τους η οποία προϋποθέτει πολιτική βούληση ή την αυτοχρηματοδότηση του. Στην δεύτερη περίπτωση δεν με βρίσκει σύμφωνο η ιδέα της επαναφοράς του ανταποδοτικού τέλους (Αρ. 12 παρ. 3 Ν 2308/95) και μάλιστα με την κλίμακα 30 έως 900 ευρώ.

2. Επίσης στα πλαίσια του εκσυγχρονιστικού πνεύματος, από το οποίο θα πρέπει να διέπεται το Εθνικό μας σύστημα Κτηματολογίου, για να μεταστρέψει παράλληλα την περιρρέουσα αρνητική ψυχολογία του κοινού, θα πρέπει ο ΟΚΧΕ να ιδρύσει τάχιστα το Κεντρικό του Υποκατάστημα στη Θεσσαλονίκη. Είναι αναχρονιστικό για τον Έλληνα φορολογούμενο να επικοινωνεί με το Κέντρο αποφάσεων της Αθήνας, έστω και με τα μέσα ταχυμεταφοράς (Courier), διακινώντας έγγραφα, ιδίως σχεδιαγράμματα, για την επίλυση προβλημάτων που ανακύπτουν. Τούτο συμβαίνει, μεταξύ άλλων, ιδίως όταν πρόκειται να επιφέρει στο ακίνητό του γεωμετρικές μεταβολές (συνένωση, διανομή γεωτεμαχίων κλπ), οι οποίες απαιτούν προηγούμενη συναίνεση της Βάσης Δεδομένων της Αθήνας. Για την αναγκαιότητα της εν λόγω προηγούμενης αδειάς, διατηρώ πλείστες επιφυλάξεις.

3. Διαπίστωση σωρεία λαθών και παραλήψεων στα Κτηματολογικά Γραφεία Πολυκάστρου, Βεροίας, Καλαμαριάς



και Βασιλικών, τα οποία διαπράχθηκαν κατά το στάδιο της κτηματογράφησης από τους ανίδεους υπαλλήλους των αναδόχων εταιριών Κτηματογράφησης, οι οποίοι στα επιμρφωτικά τους σεμινάρια διδάχτηκαν και νομικά (!!;;).

Άλλα από τα λάθη αυτά μπορούν να διορθωθούν, ιδίως ως πρόδηλα σφάλματα. Η διόρθωση αυτή των σφαλμάτων ως προδηλών έχει καταστεί πανάκεια πάντων των σφαλμάτων του Κτηματολογίου και μας οδηγεί σε επικίνδυνη γραφειοκρατία και αδιέξοδα. Άλλα θα τα αποκαταστήσει το αμάχητο τεκμήριο κι' αλίμονο σε βάρος αυτού που θα επενεργήσει. Άλλα όμως όπως π.χ. τα αλφαβητικά ευρετήρια φυσικών και νομικών προσώπων, τα οποία εκτός του ότι συνετάγησαν κατά Ο.Τ.Α., μέγα σφάλμα, ενώ θα έπρεπε να συνταγούν κατά την περιφέρεια του νεοσύστατου Κτηματολογικού Γραφείου, είναι παντελώς άχρηστα και πρέπει να καταστραφούν.

Στη θέα τόσων σφαλμάτων πηγαίες αναβλύζουν οι εξής σκέψεις:

Η κτηματογράφηση και οι πρώτες εγγραφές είναι τα πρώτα καθοριστικά βήματα του Εθνικού μας Κτηματολογίου. Σ' αυτά πρέπει να στρέψουμε την προσοχή μας όλοι οι

επιστημονικοί κλάδοι που κατά οποιοδήποτε τρόπο εμπλεκόμαστε σ' αυτό, η Διοίκησή του και η Πολιτεία. Αν τα δύο αυτά πρώτα βήματα γίνουν σωστά το Κτηματολόγιο θα συνεχίσει να περπατά μόνο του, δίχως την ανάγκη να υποβαστάζεται.

Στους 176 ΟΤΑ που εφαρμόστηκε αυτό μέχρι σήμερα κανείς δεν θα μπορούσε να πει ότι τα βήματα αυτά έχουν γίνει σωστά.

Άρα η πρώτη πρόταση που ανακύπτει είναι να μην προχωρήσει η Κτηματολόγιο Α.Ε. στην λειτουργία των Γραφείων τούτων, προτού διορθωθούν τα σφάλματα. Άλλως θα διαπραχθούν σφάλματα επί σφαλμάτων.

Η δεύτερη σκέψη, μας οδηγεί στο ότι, εφόσον τα σφάλματα διαπράχθηκαν, αναμφίβολα, από τις αναδόχους εταιρίες, το σχήμα τούτο της ανάθεσης του έργου της κτηματογράφησης σε αναδόχους, ύστερα από δημόσια προκήρυξη, εκ μέρους της Κτηματολόγιο Α.Ε. (αρ. 1 παρ. 3 εδ. αε) πάσχει. Αυτή να αναλάβει της ευθύνες της και να επιβλέπει εφεξής νυχθημερόν άμεσα και υπεύθυνα τους αναδόχους των έργων της κτηματογράφησης. Να στελεχωθεί κατάλληλα η ίδια με μόνιμο προσωπικό ή μόνιμους συνεργάτες επί συμβάσει ιδιωτικού δικαίου, καθώς επίσης με τεχνικούς και νομικούς. Να προβεί στην άρτια εκπαίδευση του προσωπικού τούτου και των συνεργατών της χρησιμοποιώντας και την μέχρι τώρα εμπειρία της. Στο σημείο τούτο δεν θα ήθελα να επαναλάβω τα παραπάνω περί χρηματοδότησης, πολιτικής βούλησης και ανταποδοτικού τέλους.

Το έργο της κτηματογράφησης θα πρέπει εφεξής να πραγματοποιείται σταδιακά κατά περιφέρειες μελλοντικών Κτηματολογικών Γραφείων και όχι κατά «φέτες» δηλαδή κατά ΟΤΑ όπως γίνεται μέχρι σήμερα. Οι Προϊστάμενοι και το προσωπικό των σημερινών Υποθηκοφυλακείων τα οποία λειτουργούν και ως Κτηματολογικά Γραφεία, εργαζόμενοι στον ίδιο χώρο με διαφορετική φιλοσοφία για κάθε περίπτωση, δυσκολεύονται αφάνταστα στο έργο τους αυτό ή αδυνατούν να το παράγουν. Ούτε καν οι περιφέρειες των σημερινών Υποθηκοφυλακείων είναι φρόνιμο να ταυτιστούν με τις περιφέρειες των Κτηματολογικών Γραφείων που θα αντικαταστήσουν τα Υποθ/κεία. Στην Ελλάδα έχουμε 387 περιφέρειες και ισάριθμα Υποθ/κεία. Τα νέα Κτηματολογικά Γραφεία θα πρέπει να είναι πολύ λιγότερα.

Στο σημείο τούτο γεννάται ο μέγας προβληματισμός. Θα συνεχίζει η Πολιτεία (δια του ΟΚΧΕ η της Κτηματολόγιο Α.Ε, είναι αδιάφορο) προκειμένου να φέρει εις πέρας το έργο της κτηματογράφησης της χώρας να βάζει τους Έλληνες στις ουρές, για να συμπληρώσει ο καθένας μας τη δήλωσή του «τώρα»;

Η αποκομισθείσα πείρα πρέπει να πείσει τον Κτηματολογικό μας νομοθέτη ότι ο πολίτης δηλώνει ό,τι του συμφέρει, αμελεί να δηλώσει την περιουσία του, ιδίως δε τα υπέρ αυτού βάρη, έστω και επί ζημιά του, ακόμη και αν είναι Τράπεζα. Έχει παρατηρηθεί ότι πολλά βάρη και διεκδικήσεις δεν μεταφέρθηκαν στα Κτηματολογικά φύλλα, είτε επειδή οι δικαιούχοι, μεταξύ των οποίων και Τράπεζες,



αμέλησαν, είτε επειδή νόμισαν ότι υποχρεούνται να δηλώσουν μόνο την ακίνητή τους περιουσία, όχι όμως και τα υπέρ αυτών βάρη, επειδή αυτά ακολουθούν αυτοδικαία το βαρυνόμενο ακίνητο, κατά την μέχρι τότε αρχή του συστήματος των βιβλίων μεταγραφών και υποθηκών. Έτσι ακίνητα βεβαρυσμένα στο Υποθηκοφυλακείο φέρονται σήμερα ελεύθερα βαρών στα Κτηματολογικά φύλλα και η όλη δημιουργηθείσα κατάσταση μόνο άκρως επικίνδυνη θα μπορούσε να χαρακτηριστεί.

Επίσης ο κτηματολογικός νομοθέτης θα πρέπει να πεισθεί ότι τίποτε δεν ανατρέπεται στο σύστημα καταγραφής των τίτλων που επέλεξε, εάν κατά το στάδιο της κτηματογράφησης αξιοποιήσει το υλικό των Υποθ/κειών.

Αντίθετα μάλιστα, αν το έργο της κτηματογράφησης επιβλεφθεί άμεσα και υπεύθυνα από την Κτηματολόγιο ΑΕ και συμπληρωθούν τα προσωρινά διαγράμματα και οι πίνακες με βάση τα στοιχεία των υποθηκοφυλακείων και επικουρικά με δηλώσεις ιδιοκτησίας και με συλλογή πρόσθετων πληροφοριών και λοιπών στοιχείων, ιδίως στις περιπτώσεις χρησικτησίας, η οποία δεν φέρεται καταχωρισμένη στα βιβλία των Υποθηκοφυλακείων. Αν πραγματοποιηθεί υπό την επίβλεψη της Κτηματολόγιο Α.Ε. ουσιαστικός έλεγχος της νομιμότητας των τίτλων από νομικούς και μόνο, όπως η πρόσφατη νομολογία του Σ.τ.Ε. το απαιτεί. Τότε οι βάσεις της κτηματογράφησης της Χώρας και κατ' επέκταση των πρώτων εγγραφών στα Κτηματολογικά βιβλία, θα είναι στέρεες.

Ευνόητο είναι ότι η μεταφορά των στοιχείων του Υποθηκοφυλακείου στα προσωρινά διαγράμματα και τους πίνακες της κτηματογράφησης, αν θεσμοθετηθεί η εν λόγω μεταφορά είναι μέρος έργου της κτηματογράφησης και υποχρέωση της κτηματογραφούσας Κτηματολόγιο Α.Ε. ή του αναδόχου της, η οποία θα έχει το πλεονέκτημα να χρησιμοποιήσει τα εκσυγχρονισμένα και ενημερωμένα ευρετήρια του Υποθηκοφυλακείου, εφόσον αυτά, καθώς οι υποχρεώσεις μας έναντι της Ε.Ε. το επιβάλλουν, θα έχουν ήδη μέχρι τότε μηχανογραφηθεί.

Τέλος, κατά τον έλεγχο της νομιμότητας των τίτλων αλλά και τον έλεγχο των εγγραφομένων μετά τις πρώτες εγγραφές δικαιωμάτων, πρέπει να διασφαλισθεί ως κόρη οφθαλμού το δικαίικό καθεστώς των δικαιοπραξιών επί των ακινήτων και οι αρχές από τις οποίες αυτές διέπονται, με βασική την αρχή του άρθρου 1033 Α.Κ. δηλαδή της υποκειμένης αιτίας.

4. Με το άρθρο 6 παρ. 7 Ν 2308/95 καταργήθηκε, ως γνωστό, η Α' Βάθμια Επιτροπή ενστάσεων και έτσι επωμίσθη περισσότερο έργο και ευθύνες ο Προϊστάμενος του Κτ/γίου, ο οποίος απέκτησε παράλληλα και υπερεξουσίες, δηλαδή αυτές της Α' Βάθμιας Επιτροπής, με αποτέλεσμα να εμφανίζεται πλέον ο κίνδυνος να διαπράξει πρόδηλα σφάλματα ο ίδιος, λόγω φόρτου εργασίας. Με την υπερεξουσία αυτή του Προϊσταμένου του Κτ/γίου, ο οποίος με τον μανδύα του προδήλου σφάλματος μπορεί πλέον να περιβάλλει κάθε αλλαγή στα κτηματολογικά βιβλία και να την πραγματοποιεί, φρονώ ότι ο νομοθέτης εναπέθεσεν εις χείρας του την τύχη της ακίνητης περιου-

σίας των Ελλήνων. Προτείνω λοιπόν την, κατά τροποποίηση της σχετικής διάταξης, μόνιμη εγκατάσταση σε κάθε Κτηματολογικό Γραφείο ενός νομικού και ενός τοπογράφου, οι οποίοι και να υποκαταστήσουν την καταργηθείσα Αξ βάθμια Επιτροπή στο έργο της. Τούτο βέβαια προϋποθέτει την διεύρυνση των περιφερειών των Κτηματολογικών Γραφείων, όπως προανέφερα.

5. Επίσης απαράδεκτη υπερεξουσία του Προϊσταμένου του Κτ/γίου συνιστά και η διάταξη του άρθρου 16 παρ. 1γ Ν.2664/98 κατά την οποία κατά τον έλεγχο νομιμότητας των αιτήσεων προς το Κτηματολογικό Γραφείο και των συνυποβαλλομένων δικαιολογητικών, αυτός ελέγχει αν για την πράξη της οποίας ζητείται η καταχώρηση, συντρέχουν όλες οι απαιτούμενες από τον νόμο προϋποθέσεις, για την επέλευση των εννόμων αποτελεσμάτων της.

Η διάταξη αυτή καταλύει ορισμένες εξουσίες του συμβολαιογράφου, ως άμισθου δημόσιου λειτουργού και αφαιρεί αρμοδιότητες από αυτόν οι οποίες προσιδιάζουν στον θεσμό του και περιλαμβάνονται στον Κώδικα Συμβολαιογράφων. Π χ την ικανότητα προς δικαιοπραξία των συμβαλλομένων την κρίνει ο συμβ/φος και όχι ο Προϊστάμενος του Κτηματολογικού Γραφείου. Για την τυχόν παράνομη συμπεριφορά του αυτός ελέγχεται πειθαρχικά, πλέον των κοινών αστικών και ποινικών του κυρώσεων ιδίως από τις ακυρότητες οι οποίες απειλούν τις πράξεις του.

Προτείνω την προσθήκη στην παραπάνω διάταξη της φράσης: «πλην των προϋποθέσεων οι οποίες επί συμβολαιογραφικών πράξεων ελέγχονται από τον συμβολαιογράφο».

Τέλος με την έμμονη σκέψη ότι διεπράχθησαν σφάλματα κατά το στάδιο της κτηματογράφησης από τα οποία τρίτοι υπέστησαν ζημίες και θα συνεχίσουν να διαπράττονται έστω και αν αυτά θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως «αναπόφευκτα βρεφικά σφάλματα», νομίζω ότι ακροτελεύτια πρόταση πρέπει να είναι η υποχρέωση της Κτηματολόγιο Α.Ε. να ασφαλίσει την αστική της ευθύνη για τις εν λόγω ζημίες και να απαιτεί από τους αναδόχους της κτηματογράφησης αντίστοιχη ασφάλιση, πριν η εν λόγω ευθύνη αποζημίωσης μετακυλύσει στον Έλληνα φορολογούμενο.

Κλείνω την ομιλία μου αυτή με την ελπίδα ότι αρκετές από τις παραπάνω παρατηρήσεις μου έχουν βρει το στόχο τους και ότι η κριτική την οποία θα υποστούν δεν θα τις απορρίψει και σας ανακοινώνω ότι μια από τις επιδιώξεις μας και συγκεκριμένα αυτή του να συσταθεί Διεπιστημονική Επιτροπή με συμμετοχή μελών του ΟΚΧΕ, της Κτηματολόγιο Α.Ε. και του Σώματος των Συμβολαιογράφων, άλλως η επιδίωξη μας να συμμετάσχουν μέλη του Σώματος μας σε όμοια λειτουργούσα Επιτροπή βάνει προς υλοποίηση.

Ας κρατήσουμε λοιπόν την ελπίδα ότι οι όποιες ορθές από τις παραπάνω προτάσεις μέσω της εν λόγω Επιτροπής, θα περιβληθούν τον μανδύα Νόμου, Προεδρικού Διατάγματος ή Υπουργικής Απόφασης προς όφελος του Κοινωνικού Συνόλου.

Σας ευχαριστώ

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Ν. 2472/1997

Με τον νόμο 2472/1997 η Ελλάδα συμμορφώθηκε προς την Οδηγία 95/46/ΕΚ για την προστασία του πολίτη από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, δηλαδή πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα. Όπως αναφέρεται στη σχετική εισηγητική έκθεση, για την προστασία του πολίτη από τις εφαρμογές της πληροφορικής, δεν αρκούν οι γενικές διατάξεις περί προστασίας της προσωπικότητας αλλά επιβάλλεται η λήψη ειδικών μέτρων, επειδή οι κίνδυνοι από την απεριόριστη συλλογή και επεξεργασία πληροφοριών είναι ασυγκρίτως πιο άμεσοι για το άτομο και την ιδιωτική ζωή του από τις συνήθεις προσβολές της προσωπικότητας. Η θέσπιση ειδικών κανόνων θεωρήθηκε επίσης υποχρέωση του νομοθέτη κατά τις συνταγματικές διατάξεις για την προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής αξίας του ανθρώπου, την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του και το απόρρητο των επικοινωνιών.



Σήμερα τα προσωπικά δεδομένα του πολίτη προστατεύονται εκτός από το νόμο 2472/1997, που εκδόθηκε κατ' εφαρμογή της με αριθμό 95/46/ΕΚ και από τη διάταξη του άρθρου 9 Α του Συντάγματος, η οποία ορίζει ότι «καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως ο νόμος ορίζει». Το παραπάνω άρθρο συμπληρώνει το 9 παρ. 1 του Συντάγματος, που αναφέρεται στο απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου, αλλά το άρθρο 5 του Συντάγματος περί ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας.

Κίνδυνοι από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων

Στη σύγχρονη εποχή η ανάγκη νομοθετικής κατοχύρωσης της προστασίας των προσωπικών δεδομένων κρίνεται επιτακτική λόγω των αναρίθμητων κινδύνων που προκύπτουν από την ηλεκτρονική επεξεργασία τους. Με την ανάπτυξη της τεχνολογίας είναι πλέον δυνατή η συγκέντρωση μεγάλου αριθμού πληροφοριών και η επεξεργασία τους μέσα σε ελάχιστο χρόνο μέσω της αλληλοσυσχέτισης αρχείων κτλ. Έτσι, μπορεί να σκιαγραφεί πολύ εύκολα η προσωπικότητα ενός ατόμου και να χρησιμοποιηθούν τα στοιχεία αυτά για ιδιοτελείς σκοπούς (π.χ. για διαφημιστικούς λόγους).

Ο πρώτος κίνδυνος συνίσταται στην παραβίαση της ιδιωτικής ζωής, η οποία πλήττει το δικαίωμα κάθε ατόμου στην απομόνωση. Περαιτέρω, η εμπορευματοποίηση των προσω-

πικών δεδομένων παραβιάζει την αυτονομία του πολίτη και το δικαίωμα αυτοδιάθεσής του. Η εισαγωγή της πληροφορικής στον εργασιακό χώρο οδηγεί σε παρακολούθηση της συμπεριφοράς των εργαζομένων και προσβολή της προσωπικότητάς τους.

Επίσης, υπάρχει ο κίνδυνος να χρησιμοποιηθούν αρνητικά οι πληροφορίες που συλλέγονται και να αποτελέσουν εμπόδιο για την ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Για παράδειγμα στα αρχεία του «ΤΕΙΡΕΣΙΑ» υπάρχουν πληροφορίες για 1.300.000 καταναλωτές, δηλαδή για το 1/3 του ενεργού πληθυσμού της χώρας, οι οποίοι δεν μπορούν να λάβουν δάνειο ή πίστωση, καθώς θεωρούνται αφερέγγυοι. Τέλος δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο της εισαγωγής διακρίσεων κατά π.χ. φορέων ασθενειών κτλ., κατά σαφή παραβίαση των άρθρων 14 της ΕΣΔΑ (απαγόρευση διακρίσεων) και 4 Συντάγματος, αλλά και του άρθρου 8 ΕΣΔΑ (περί προστασίας της ιδιωτικής ζωής)¹.

Τα αντιτιθέμενα συμφέροντα

Η προστασία των προσωπικών δικαιωμάτων σε μια σύγχρονη κοινωνία δεν μπορεί να είναι απόλυτη. Ως αντιτιθέμενο δικαίωμα εμφανίζεται η ελευθερία της πληροφόρησης, η οποία εντάσσεται στα άρθρα 14 παρ.1 Σ, 5 παρ. 1Σ και 10 παρ.1 ΕΣΔΑ. Ειδικότερη εκδήλωση του δικαιώματος στην πληροφόρηση αποτελεί το δικαίωμα συμμετοχής στην κοινωνία της πληροφορίας, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 Α παρ. 2 Σ, το οποίο αναφέρεται στην ηλεκτρονική διακίνηση πληροφοριών.

Επίσης, η επεξεργασία δεδομένων είναι απαραίτητη για τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης και την οικονομική ανάπτυξη. Επομένως, η προστασία των προσωπικών δεδομένων δεν μπορεί να είναι απόλυτη. Η αναγνώριση ενός δικαιώματος αυτοδιάθεσης των προσωπικών δεδομένων δεν μπορεί να είναι απεριόριστη, διότι οι πληροφορίες, ακόμη κι όταν αναφέρονται σε συγκεκριμένο πρόσωπο, αποτελούν μια απεικόνιση της κοινωνικής πραγματικότητας, η οποία δε συρρικνώνεται στο πρόσωπο αυτό και μόνο.

Σε μια δημοκρατική κοινωνία η προστασία της ιδιωτικής ζωής δεν αποβλέπει στη δημιουργία μιας κοινωνίας Ροβινσόνων αλλά στην καλλιέργεια μιας ουσιαστικής κοινωνικότητας μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών,

όπου ο καθένας επιλέγει τις σχέσεις του και το βαθμό αποκάλυψης των προσωπικών πληροφοριών που τον αφορούν. Υπό την έννοια αυτή επιτρέπονται εξαιρέσεις από την προστασία για λόγους δημοσίου συμφέροντος ή όταν το ίδιο το άτομο ανακοινώνει τα στοιχεία αυτά².

Οι σκοποί της κοινοτικής Οδηγίας

Στην Εισηγητική Έκθεση της Οδηγίας διαφάνονται ορισμένα ενδιαφέροντα στοιχεία για τους σκοπούς του κοινοτικού νομοθέτη. Σ' αυτήν επισημαίνεται η ανάγκη αισθητής αύξησης της διασυννοιακής ροής δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μεταξύ των πρωταγωνιστών της οικονομικής και κοινωνικής ζωής των κρατών-μελών και ότι απαιτείται ίδιο επίπεδο προστασίας, για να μην υπάρχει νόθευση του ανταγωνισμού και εμπόδια στην άσκηση των οικονομικών δραστηριοτήτων. Η υλοποίηση του στόχου αυτού κρίνεται ζωτικής σημασίας για την εσωτερική αγορά, καθώς λόγω της ισοδύναμης προστασίας που θα προκύψει από την προσέγγιση των εθνικών νομοθεσιών, τα κράτη-μέλη δεν θα μπορούν πλέον να εμποδίζουν την μεταξύ τους ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για λόγους προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των φυσικών προσώπων. Επίσης, αναφέρεται ρητά ότι οι ρυθμίσεις για την προστασία των προσωπικών δεδομένων δεν θα ισχύουν, εφόσον υφίσταται λόγος εθνικής ασφάλειας, άμυνας και για την άσκηση ποινικών δραστηριοτήτων. Από τα παραπάνω συνάγεται ότι υπάρχει σαφής προτεραιότητα στην διευκόλυνση της κυκλοφορίας των πληροφοριών για λόγους ανάπτυξης της ενιαίας αγοράς και όχι στην προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών. Παράλληλα, η εισαγωγή μεγάλου αριθμού άρθρων της προστασίας για λόγους εθνικής ασφάλειας και δημόσιας τάξης, προκάλεσε ποικίλες αντιδράσεις σχετικά με τη δημοκρατικότητα της Οδηγίας, σε σημείο που να υποστηρίζεται ότι αυτή οδηγεί στην καταστολή πολλών ατομικών ελευθεριών και δικαιωμάτων και όχι στην προστασία τους.

Ορισμοί

Στον Ν. 2472/1997 χρησιμοποιούνται συχνά οι όροι «δεδομένο προσωπικού χαρακτήρα», «επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού

χαρακτήρα», «αρχείο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» και «υπεύθυνος επεξεργασίας». Για το λόγο αυτό κρίνεται σκόπιμο να παραταθούν κάποιοι ορισμοί σχετικά με τη σημασία των παραπάνω όρων.

Ως δεδομένο προσωπικού χαρακτήρα νοείται κάθε πληροφορία που αναφέρεται σε φυσικό πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί με βάση αυτά. Ως πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα μπορεί να διακριβωθεί λογίζεται το πρόσωπο εκείνο που μπορεί να προσδιοριστεί άμεσα ή έμμεσα, ιδίως βάσει αριθμού ταυτότητας ή βάσει ενός ή περισσότερων στοιχείων που χαρακτηρίζουν την υπόστασή του από φυσική, βιολογική, ψυχολογική, οικονομική, πολιτιστική ή κοινωνική άποψη.

Ως επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα λογίζεται κάθε εργασία που εφαρμόζεται στα δεδομένα αυτά, αυτοποιήμένη ή μη, όπως η συλλογή, καταχώρηση, οργάνωση, αποθήκευση, προσαρμογή, αλλοίωση, ανάκτηση, διαβίβαση, χρήση, γνωστοποίηση, διαγραφή κτλ αυτών. Ως αρχείο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα νοείται κάθε διαρθρωμένο σύνολο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία είναι προστά υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, χωρίς να έχει σημασία, αν το σύνολο αυτό είναι συγκεντρωμένο, αποκεντρωμένο ή κατανεμημένο σε λειτουργική γεωγραφική βάση. Τέλος, ως υπεύθυνος επεξεργασίας νοείται το πρόσωπο, το οποίο από κοινού με άλλους ή αυτοτελώς, καθορίζει τους σκοπούς και τις μεθόδους της επεξεργασίας αυτών, με βάση την ισχύουσα νομοθεσία.

Η κατηγοριοποίηση των προσωπικών δεδομένων

Στον νόμο υπάρχει διαχωρισμός ανάμεσα στα απλά προσωπικά δεδομένα (κάθε πληροφορία που αναφέρεται στο υποκείμενο των δεδομένων) και σε ευαίσθητα, τα οποία αφορούν τη φυλετική ή εθνική προέλευση, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, τη συμμετοχή σε ένωση, σωματείο, συνδικαλιστική οργάνωση, την υγεία, την κοινωνική πρόνοια, την ερωτική ζωή και τις ποινικές καταδίκες. Δεν αποτελούν προσωπικά δεδομένα οι πληροφορίες στατιστικού τύπου, από τις οποίες το πρόσωπο δεν εξατομικεύεται. Τα βιομετρικά στοι-

χεία, δεν έχουν καταταχθεί σε συγκεκριμένη κατηγορία, αλλά είναι σαφές ότι ανήκουν στα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα.

Η βιομετρία μπορεί να διευκολύνει τις συναλλαγές και να παρέχει υψηλό επίπεδο ασφαλείας, είναι όμως δυνατό να οδηγήσει σε μια ολοκληρωτική κοινωνία ελέγχου και χειραγώγησης, μέσω της σκιαγράφησης του προφίλ του ατόμου. Η εφαρμογή των μεθόδων της βιομετρίας στην καθημερινή πρακτική αντίκειται κυρίως στην συνταγματική αρχή της αναλογικότητας και προσβολής της αξίας του ατόμου, στο βαθμό που ο επιδιωκόμενος σκοπός μπορεί να επιτευχθεί με τη χρήση άλλων, τεχνολογικά προηγμένων μέτρων διακρίβωσης της ταυτότητας των προσώπων, όπως π.χ. με τη χρήση της ηλεκτρονικής υπογραφής³.

Η παραπάνω απαρίθμηση δεν είναι αποκλειστική, καθώς ο νομοθέτης μπορεί να προσθέσει και άλλες κατηγορίες προσωπικών δεδομένων. Έτσι, στην παραπάνω λίστα προστέθηκαν α) τα δεδομένα με τους λήπτες και τα αρχεία των δωρητών ανθρωπίνων ιστών και οργάνων, β) οι δηλώσεις των αιτούντων άσυλο και τα στοιχεία των αιτήσεων αλλοδαπών.

Η προαναφερόμενη διάκριση χαρακτηρίζεται από ρευστότητα, η δε υιοθέτησή της δεν εξασφαλίζει την αποτελεσματική προστασία του ατόμου, αφού όλες οι πληροφορίες είναι εν δυνάμει επικίνδυνες. Έτσι, η άντληση π.χ. μιας φαινομενικά ακίνδυνης πληροφορίας όπως ότι κάποιος ανήκει σε μια μη κυβερνητική οργάνωση μπορεί να οδηγήσει σε προσβολή του απορρήτου της ιδιωτικής ζωής, αν σ' αυτήν έχει πρόσβαση ο εργοδότης του ή η αστυνομία.

Ο παραπάνω νόμος φαίνεται να υιοθετεί τη θεωρία των σφαιρών, σύμφωνα με την οποία η παρεχόμενη προστασία διαβαθμίζεται με βάση το κριτήριο της σφαίρας (περιοχής), στην οποία εμπίπτει η εκάστοτε βιοτική σχέση. Οι τρεις αυτές σφαίρες είναι, 1) η κοινωνική σφαίρα, 2) η ιδιωτική σφαίρα και 3) η σφαίρα του απορρήτου. Η πρώτη ανάγεται στις σχέσεις του ανθρώπου με το περιβάλλον, ιδίως σε ο, τι αφορά τις δημόσιες και επαγγελματικές δραστηριότητες, ενώ οι άλλες δύο διασφαλίζουν την προστασία του ανθρώπου από τη δημοσιότητα. Η 3η σφαίρα (κόσμος στοχασμών και συναισθημάτων)

απολαύει απόλυτη προστασία, ενώ για τη 2η είναι δυνατή η πρόσβαση υπό προϋποθέσεις4.

Οι προϋποθέσεις της επεξεργασίας των δεδομένου προσωπικού χαρακτήρα

Ο Ν. 247281997 εισάγει προληπτική προστασία από την αρμόδια αρχή προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθιερώνοντας ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας έχει τις παρακάτω υποχρεώσεις : 1) την προηγούμενη έγγραφη γνωστοποίηση της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων σχετικά με την τήρηση αρχείου, 2) την λήψη προηγούμενης άδεια από την παραπάνω Αρχή για τη συλλογή και επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, 3) την προηγούμενη ενημέρωση του υποκειμένου σχετικά τη συλλογή των δεδομένων που το αφορούν και τη λήψη της συγκατάθεσής του, όπου αυτό απαιτείται. Η ενημέρωση του ατόμου αφορά τα στοιχεία του υπεύθυνου επεξεργασίας, τους αποδέκτες των συλλεγόμενων στοιχείων, τους σκοπούς της επεξεργασίας, το είδος των στοιχείων που συλλέγονται, καθώς και τα δικαιώματα εναντίωσης του ατόμου απέναντι στο υπεύθυνο επεξεργασίας.

Επιπλέον, υιοθετούνται 5 αρχές αναφορικά με την επεξεργασία των δεδομένων αυτών, δηλαδή : 1) η αρχή της θεμιτής και νόμιμης επεξεργασίας, 2) η αρχή του σκοπού, 3) η αρχή της αντιστοιχίας σκοπού και δεδομένων, 4) η αρχή της ακρίβειας των δεδομένων, 5) η αρχή της πεπερασμένης διατήρησης αυτών5. Ειδικότερα :

Η αρχή της θεμιτής και νόμιμης επεξεργασίας

Εξυπακούεται ότι η συλλογή και η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων πρέπει να γίνεται για νόμιμο λόγο. Για παράδειγμα, κρίθηκε ότι οι συλλογή στοιχείων που αφορούσαν φίλους πολιτικού κόμματος είναι παράνομη, γιατί παραβιάζεται η μυστικότητα της ψήφου. Αντίθετα είναι επιτρεπτή η καταγραφή των στοιχείων των μελών του κόμματος, λόγω ειδικής εξαίρεσης που υπάρχει στο συγκεκριμένο νόμο, σχετικά με τη λειτουργία σωματείων, κομμάτων κτλ.6

Η ανάλυση γενετικού υλικού επιτρέπεται μόνο όταν υπάρχουν αποχρώσεις ενδειξής για την τέλεση σοβαρού εγκλήματος και όχι προληπτικά για να αποκλειστεί κάποιος από την

υποψία ότι είναι ένοχος. Μετά την επίτευξη του στόχου το υλικό πρέπει να καταστρέφεται7. Υπάρχει και η άποψη ότι δεν είναι δυνατή η λήψη γενετικού υλικού, στα πλαίσια της εφαρμογής του άρθρου 200 ΚΠΔ, χωρίς τη συναίνεση του ατόμου (μειοψηφία)8.

Ο σκοπός της επεξεργασίας

Τα δεδομένα που επιλέγονται πρέπει να είναι πρόσφορα για το συγκεκριμένο σκοπό και μόνο τα απολύτως συναφή (όχι περιττά) για την επίτευξη του σκοπού της επεξεργασίας. Για παράδειγμα η Αρχή έκρινε ότι στα δελτία ταυτοτήτων είναι περιττή η αναγραφή, των εξής στοιχείων :

- του δακτυλικού αποτυπώματος, επειδή δημιουργεί υποψίες για τέλεση αδικήματος
- του ονοματεπώνυμου του συζύγου, γιατί πλέον δεν υπάρχει καμία μεταβολή στο όνομα της συζύγου μετά το γάμο του επαγγέλματος, γιατί δεν αποτελεί στοιχείο της φυσικής υπόστασης του ατόμου
- της κατοικίας γιατί συνιστά μεταβλητό στοιχείο
- του θρησκευάτος, γιατί ανάγεται στον εσωτερικό κόσμο του ατόμου και δεν αποτελεί προσδιοριστικό στοιχείο της ταυτότητάς του.

Σχετικά με το τελευταίο ζήτημα, είναι γνωστή η αντίδραση της Εκκλησίας αλλά και πολλών πολιτών, οι οποίοι διατεινόταν ότι η απαγόρευση αναγραφής του θρησκευάτος στις ταυτότητες προσβάλλει τη θρησκευτική τους ελευθερία. Όμως, είναι προφανές ότι αν κάποιος θέλει να εκφράσει τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις, μπορεί να το κάνει με άλλο τρόπο και όχι μέσω της αναγραφής του θρησκευάτος σε ένα δημόσιο έγγραφο. Αντίθετως, η αναγραφή του θρησκευάτος, ακόμη κι όταν είναι προαιρετική, μπορεί να οδηγήσει σε αδικαιολόγητες διακρίσεις .

Η αρχή της ακρίβειας των δεδομένων

Ο υπεύθυνος επεξεργασίας έχει την ευθύνη για την ακρίβεια των δεδομένων που καταχωρεί, καθώς και για κάθε αλλαγή σ' αυτά. Για παράδειγμα, το αρχείο της βάσης δεδομένων του «ΤΕΙΡΕΣΙΑ», πρέπει να ανανεώνεται και να καταγράφονται οι τυχόν μεταβολές στις καταδικαστικές αποφάσεις. Όμως, στην πράξη η αλλαγή γίνεται συνήθως με πρωτοβουλία του ατόμου και όχι του υπεύθυνου επεξεργασίας. Στα δεδομένα που συλλέγει η παραπάνω υπηρεσία έχουν πρό-

σβαση μόνο οι τράπεζες και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, καθώς και οι εταιρίες στις οποίες έχουν αναθέσει τι δικαίωμα δικαστικής εκπροσώπησής τους.

Η αρχή της αντιστοιχίας σκοπού και δεδομένων

Τα συλλεχθέντα στοιχεία πρέπει να ανταποκρίνονται στην επίτευξη του συγκεκριμένου σκοπού και να μην είναι άσχετα με την επίτευξη του σκοπού ή περισσότερο απ' ότι χρειάζεται. Π.Χ. κρίθηκε ότι είναι περιττή αναγραφή προηγούμενου γάμου που λύθηκε στο πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης, εκτός αν υπάρχουν τέκνα από το γάμο αυτό. Επίσης, κρίθηκε ότι δεν ήταν νόμιμη, ως υπερβαίνουσα το σκοπό της σχετικής επεξεργασίας, η συμπλήρωση στο έντυπο απογραφής πληθυσμού της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, ειδικής ερώτησης για τη συναίνεση του υποκειμένου στην αφαίρεση ιστών του σώματός του για μεταμόσχευση.

Η αρχή της πεπερασμένης διάρκειας αποθήκευσης των δεδομένων

Τα προσωπικά δεδομένα δεν πρέπει να φυλάσσονται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα απ' αυτό που απαιτείται, καθώς η διατήρησή τους επ' αόριστον τα καθιστά επίσης ανακριβή, αφού στο μεσοδιάστημα αυτά μπορεί να αλλάξουν.

Η συγκατάθεση του υποκειμένου

Για τη συλλογή και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων απαιτείται η άδεια του υποκειμένου, η οποία είναι ανακλητή. Η συγκατάθεση πρέπει να είναι γραπτή, με ιδίωχηρη υπογραφή του ατόμου και όχι αντίθετη στα χρηστά ήθη, όπως συμβαίνει όταν υφίσταται υπέρμετρη δέσμευση της ελευθερίας του ατόμου. Με την ιδίωχηρη εξομοιώνεται η ηλεκτρονική υπογραφή. Σε καμία περίπτωση, όμως, δεν νοείται σιωπηρή συγκατάθεση, καθώς αυτή πρέπει να είναι προϋφιστάμενη, θετική και συγκεκριμένη. Η συγκατάθεση του υποκειμένου δεν αρκεί για τη νομιμοποίηση της επεξεργασίας, όταν αυτή δεν είναι σύνομη για κάποιον άλλο λόγο, π.χ. υπέρβαση σκοπού επεξεργασίας, αντίθεση είτε σε συνταγματικές διατάξεις με αυτόματη τριτενέργεια στις ιδιωτικές σχέσεις είτε στα χρηστά ήθη. Δεν απαιτείται η συγκατάθεση του υποκειμένου στις εξής περιπτώσεις :

- όταν τα προσωπικά δεδομένα που συλλέ-

γονται είναι απαραίτητα για την εκτέλεση σύμβασης ή στο προσυμβατικό στάδιο για υποχρέωση που επιβάλλεται από το νόμο π.χ. καταγραφή θανάτων, γεννήσεων σε ληξιαρχείο)

- για τη διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου, όταν αυτό βρίσκεται σε αδυναμία να συναίνεσει (κατάσταση ανάγκης)
 - για την εκτέλεση έργου δημοσίου συμφέροντος ή έργου που ανατέθηκε σε δημόσια αρχή π.χ. συλλογή στοιχείων από εφορίες
- Η επεξεργασία απολύτως απαραίτητη για την ικανοποίηση έννομου συμφέροντος του υπεύθυνου επεξεργασίας ή τρίτου, αν τα συμφέροντά τους υπερέρχουν σαφώς από αυτά των υποκειμένων και δε θίγονται θεμελιώδεις ελευθερίες τους, π.χ. η λειτουργία της βάσης δεδομένων του ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ δικαιολογείται λόγω της ανάγκης προστασίας της συναλλακτικής πίστης, η οποία θεωρείται υπέρτερη από τα ατομικά δικαιώματα των οφειλετών.

Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα

Για την επεξεργασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων απαιτείται ρητή η συναίνεση του υποκειμένου και η συναίνεση της Αρχής. Δεν χρειάζεται η συναίνεση του υποκειμένου, όταν :

- το υποκείμενο έχει δώσει τη συγκατάθεσή του, εκτός αν αντίθετη στα χρηστά ήθη,
- για στοιχεία που δημοσιοποιεί το ίδιο το άτομο ή αναγκαία για να χρησιμοποιηθούν σε δικαστήριο,
- για στοιχεία που γνωστοποιούνται σε άτομα που παρέχουν υπηρεσίες υγείας, υπό την προϋπόθεση ότι αυτά δεσμεύονται λόγω της επαγγελματικής τους ιδιότητας από το καθήκον εξεμύθειας,
- για λόγους εθνικής ασφάλειας, εγκληματική πολιτική, προστασία δημόσιας υγείας ή ελέγχου των κοινωνικών παροχών,
- για επιστημονικούς λόγους, με τον όρο ότι τηρείται η ανωνυμία,
- για δημόσια πρόσωπα κατά την άσκηση από αυτά δημόσιας εξουσίας ή τη διαχείριση συμφερόντων τρίτων και στα αυστηρά πλαίσια του δημοσιογραφικού λειτουργήματος, εφόσον δεν παραβιάζεται η προστασία της ιδιωτικής και προσωπικής ζωής και η αποκάλυψη των στοιχείων αυτών είναι απαραίτητη για την εξασφάλιση του δικαιώματος πληροφόρησης επί θεμάτων δημοσίου ενδιαφέροντος.



Ειδικά για τα δεδομένα που προσκομίζονται στο δικαστήριο ή σε πειθαρχικό όργανο

Σε περίπτωση που είναι εκκρεμής ποινική δικογραφία, ο μόνος αρμόδιος για να αποφασίσει τη δημοσιοποίηση στοιχείων σε διαδικούς είναι ο εισαγγελέας. Οι δικαστικοί λειτουργοί έχουν πρόσβαση και σε ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα λόγω του ανακριτικού συστήματος που επικρατεί στην πολιτική δίκη?. Στην δίκη δεν επιτρέπεται να ληφθούν υπόψη τα στοιχεία που έχουν συλλεχθεί παράνομα. Η νομολογία είναι αντικρουόμενη σχετικά με το αν επιτρέπονται εξαιρέσεις, όπως π.χ. αν πρόκειται για την προστασία υπέρτερου αγαθού, όπως είναι η ζωή και αν πρόκειται να χρησιμοποιηθούν τα στοιχεία που συλλέχθηκαν ενώπιον δικαστικής αρχής παράνομα για την προάσπιση συμφέροντος που δεν μπορεί να προστατευθεί αλλιώς (άρθρο 370 Α ΠΚ), καθώς σ' αυτήν την περίπτωση ορίζεται ότι η πράξη δεν είναι απαγορευμένη (άδικη).

Η τήρηση αρχείων από άτομα που παρέχουν υπηρεσίες υγείας

Η τήρηση αρχείων από άτομα που παρέχουν υπηρεσίες υγείας επιτρέπεται, κατ' εξαίρεση, χωρίς προηγούμενη άδεια της αρχής, καθώς τα άτομα που διαχειρίζονται τα δεδομένα αυτά συνήθως δεσμεύονται από επαγγελματικό απόρρητο να μη γνωστοποιήσουν τα στοιχεία που τους παρέχονται σε τρίτους. Π.χ. η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων έκρινε ότι είναι νόμιμη η τήρηση δελτίου υγείας για τους μαθητές Δημοτικού και χωρίς τη συγκατάθεση γονέων τους, επειδή στα συγκεκριμένα στοιχεία έχει πρόσβαση

μόνο ο σχολίατρος, ο οποίος δεσμεύεται από το ιατρικό απόρρητο και επιπλέον η συλλογή των δεδομένων αυτών δικαιολογείται για λόγους δημόσιας υγείας και προστασίας του ίδιου του παιδιού.

Πρέπει να αναφερθεί ότι η παραπάνω εξαίρεση αφορά μόνο τα προσωπικά δεδομένα που είναι απαραίτητα για την παροχή υπηρεσιών προς τον πελάτη. Επομένως, στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο υπεύθυνος επεξεργασίας, δεν νομιμοποιείται να συλλέγει δεδομένα, που δεν είναι συναφή και χρήσιμα για την αντιμετώπιση του συγκεκριμένου προβλήματος υγείας.

Τα δικαιώματα του υποκειμένου

1. Δικαίωμα ενημέρωσης

Η ενημέρωση του υποκειμένου σχετικά με τα στοιχεία του υπεύθυνου επεξεργασίας, των σκοπών τήρησης του αρχείου κτλ. γίνεται μέσω δημοσίευσης των ανωτέρω στοιχείων σε δύο εφημερίδες της πρωτεύουσας και μία της περιοχής, όπου η έδρα του. Επιπλέον, ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να γνωστοποιήσει στην Αρχή ότι τηρεί αρχείο και να αναφέρει τις ειδικότερες λεπτομέρειες σχετικά με τους σκοπούς της επεξεργασίας, το είδος των στοιχείων που συλλέγονται κτλ. Για τη λειτουργία αρχείου που περιέχει ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, απαιτείται και προηγούμενη άδεια της αρχής.

Η ενημέρωση του ατόμου συντελείται παράλληλα προς τη συλλογή των πληροφοριών και πάντως πριν τη χρησιμοποίησή τους. Ενδεικτικά αυτή μπορεί να γίνει :

- με ανάρτηση πινακίδας με διάθεση έντυπου υλικού με αναγραφή σε λογαριασμούς, τιμολόγια κτλ.

- με σημείωση σε ερωτηματολόγιο, έντυπο αιτήσεως κτλ.

- με επισήμανση σε ιστοσελίδα του ιντερνετ
- για πάνω από 1.000 άτομα και διά του τύπου

Με τη διάταξη του άρθρου 7 Α του Ν. 2472/1997, η οποία προστέθηκε με το άρθρο 8 παρ. 4 του Ν. 2819/2000, ορίστηκε ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας απαλλάσσεται από την υποχρέωση γνωστοποίησης και λήψης άδειας, στις εξής περιπτώσεις :

όταν η επεξεργασία πραγματοποιείται σε εκτέλεση δημοσίου έργου, εφόσον αυτή είναι απαραίτητη για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που επιβάλλει ο νόμος και το υποκείμενο έχει προηγουμένως ενημερωθεί σχετικά,

- όταν αφορά την καταχώρηση ονομάτων προμηθευτών από εταιρίες ή ιδιώτες, εφόσον δεν ανακοινώνονται τα στοιχεία αυτά σε τρίτους (δεν εξαιρούνται οι ασφαλιστικές εταιρίες, οι τράπεζες, οι φαρμακευτικές εταιρίες και οι εταιρίες εμπορίας πληροφοριών),

- όταν η επεξεργασία γίνεται από σωματεία, εταιρίες, ενώσεις προσώπων κτλ., όταν αφορά δεδομένα των μελών τους και δεν ανακοινώνονται τα στοιχεία σε τρίτους,

- όταν η επεξεργασία γίνεται γιατρούς ή άλλα πρόσωπα που παρέχουν υπηρεσίες υγείας, εφόσον ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεσμεύεται από το ιατρικό απόρρητο και τα δεδομένα δεν ανακοινώνονται σε τρίτους,

- όταν η επεξεργασία γίνεται από δικηγόρους, συμβολαιογράφους, άμισθους υποθηκοφύλακες και δικαστικούς επιμελητές και

αναφέρεται στην παροχή νομικών υπηρεσιών προς πελάτες τους, εφόσον ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεσμεύεται από υποχρέωση απορρήτου που προβλέπει ο νόμος και τα δεδομένα δε διαβιβάζονται ούτε κοινοποιούνται σε τρίτους, εκτός από τις περιπτώσεις που αυτό καθίσταται αναγκαίο και συνδέεται άμεσα με την εκπλήρωση εντολής του πελάτη.

Η τελευταία ρύθμιση ήταν αποτέλεσμα πιέσεων που ασκήθηκαν κυρίως από τους Δικηγορικούς Συλλόγους της χώρας, οι οποίοι εξέφρασαν με έντονο τρόπο τη διαφωνία τους σε κάθε ενδεχόμενο γνωστοποίησης στην Αρχή των στοιχείων που επεξεργάζονται στα πλαίσια της δραστηριότητάς τους. Η παραπάνω θέση ήταν απόλυτα δικαιολογημένη, καθώς η σχέση των δικηγόρων και των συμβολαιογράφων με τους πελάτες τους χαρακτηρίζεται από στοιχείο της εμπιστευτικότητας. Η διαβίβαση των προσωπικών δεδομένων των πελατών στην Αρχή, θα κλόνιζε τη παραπάνω σχέση και θα δημιουργούσε εύλογη δυσπιστία των πελατών ως προς τους νομικούς τους παραστάτες, δυσχεραίνοντας αδικαιολόγητα το έργο των τελευταίων.

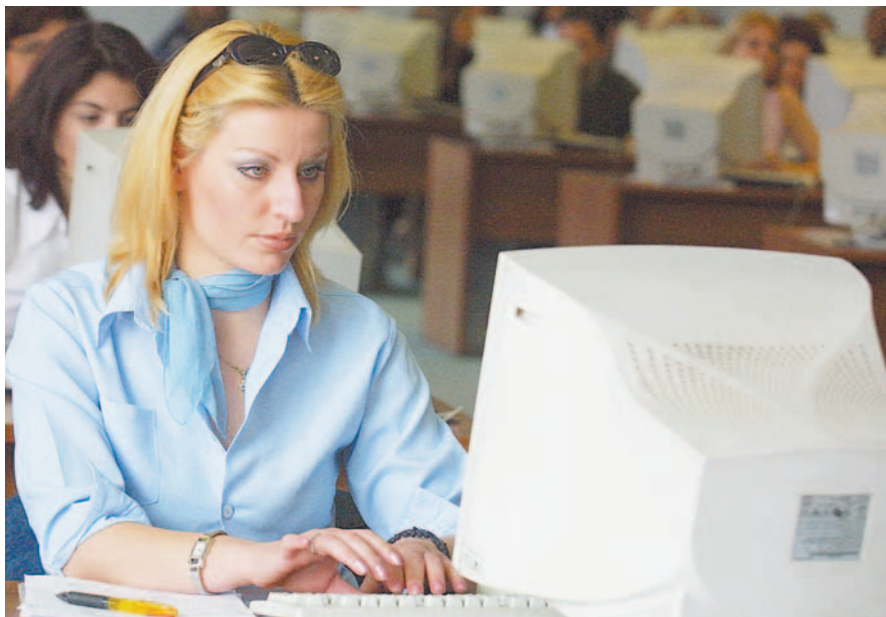
Εκτός απ' αυτό τόσο ο Ποινικός Κώδικας όσο και οι Κώδικες Δικηγόρων και Συμβολαιογράφων προβλέπουν αυστηρές κυρώσεις, σε περίπτωση παραβίασης του επαγγελματικού απορρήτου. Ειδικότερα, στο άρθρο 371 ΠΚ ορίζεται μεταξύ άλλων ότι δικηγόροι, κάθε είδους νομικοί παραστάτες, συμβολαιογράφοι κτλ., στους οποίους κάποιος εμπιστεύονται συνήθως λόγω του επαγγέλματός τους ή της ιδιότητας τους ιδιωτικά απόρρητα, τιμωρού-

νται με χρηματική ποινή ή με φυλάκιση μέχρι ενός έτους, αν φανερώσουν ιδιωτικά απόρρητα που τους τα εμπιστεύτηκαν ή που τα έμαθαν λόγω του επαγγέλματός τους ή της ιδιότητάς τους. Αντίστοιχα ο Κώδικας Δικηγόρων και ο Κώδικας Συμβολαιογράφων, προβλέπουν πειθαρχικές ποινές, σε περίπτωση παραβίασης της επαγγελματικής εχεμύθειας.

Οι παραπάνω κυρώσεις παρέχουν επαρκή προστασία στον πολίτη και εγγυώνται τη διαφύλαξη των προσωπικών του δεδομένων από επεμβάσεις τρίτων προσώπων. Για το λόγο αυτό κρίθηκε περιττή η υπαγωγή και των επαγγελματιών που δεσμεύονται από την επαγγελματική εχεμύθεια στις διατάξεις περί γνωστοποίησης της διατήρησης αρχείου στην Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων. Επιπλέον, η καθιέρωση μιας τέτοιας υποχρέωσης θα επιβάρυνε αδικαιολόγητα την επαγγελματική δραστηριότητα των ανωτέρω προσώπων, τα οποία ούτως ή άλλως είναι υποχρεωμένα να έχουν πρόσβαση σε ορισμένες κατηγορίες προσωπικών δεδομένων των πελατών τους, προκειμένου να διεκπεραιώσουν την εντολή που έχουν δεχτεί.

Εξάλλου, προβληματισμός έχει δημιουργηθεί και σχετικά με τη βάση δεδομένων του Εθνικού Κτηματολογίου και των προσώπων που δικαιούνται να έχουν πρόσβαση στα στοιχεία που είναι αποθηκευμένα σ' αυτήν. Κατά το άρθρο 7 του Ν. 2664/1998 περί Εθνικού Κτηματολογίου οι πρώτες εγγραφές γίνονται οριστικές και παράγουν αμάχητο τεκμήριο υπέρ των φερόμενων δικαιούχων, είτε με τη μη άσκηση της αγωγής διόρθωσης μέσα στην προβλεπόμενη από το άρθρο 6 παρ. 2 προθεσμία, είτε με την έκδοση αμετάκλητης απόφασης που απορρίπτει την αγωγή. Επιπλέον, κατά το άρθρο 13 του ίδιου νόμου δημιουργείται μαχητό τεκμήριο για τις μεταγενέστερες εγγραφές, το οποίο, όμως, δεν αντιπύσσεται κατά εκείνου που αμφισβήτησε την ακρίβεια της πρώτης εγγραφής μέσα στην προβλεπόμενη προθεσμία και πέτυχε την έκδοση υπέρ αυτού αμετάκλητης δικαστικής απόφασης. Το ερώτημα που έχει τεθεί είναι, αν ενόψει της δημιουργίας αμάχητου τεκμηρίου υπό τις προαναφερόμενες προϋποθέσεις, δικαιολογείται η πρόσβαση στα στοιχεία που αφορούν τους προκατόχους του ακινήτου και των πράξεων που προηγήθηκαν, πριν το ακίνητο περιέλθει στο φερόμενο ως ιδιοκτήτη.

Εκ πρώτης όψεως, η απάντηση στο παραπά-



νω ερώτημα θα ήταν αρνητική λόγω του αμάχτου τεκμηρίου που δημιουργείται υπέρ του ατόμου που παρουσιάζεται ως ιδιοκτήτης στην οριστική εγγραφή. Όμως, δεν μπορεί να πιθανότητα να προκύψει για άλλο λόγο η ανάγκη πρόσβασης σε στοιχεία που αποτελούν το ιστορικό της υπόθεσης. Στην περίπτωση αυτή δεν θα πρέπει να αποκλείεται η πρόσβαση στα στοιχεία αυτά, εφόσον αποδεικνύεται η ύπαρξη έννομου συμφέροντος από τον αιτούντα και πιθανόν μετά τη λήψη εισαγγελικής παραγγελίας.

Άλλωστε, παρόμοιο είναι το πνεύμα της ρύθμισης εισάγεται και με το άρθρο 13 Ν. 2830/2000, στο οποίο αναφέρεται ότι ο συμβολαιογράφος μπορεί να χορηγεί αντίγραφα συμβολαίων και σε τρίτα πρόσωπα (εκτός των δικαιοπρακτούντων και των καθολικών και ειδικών διαδόχων τους), εφόσον αυτοί έχουν έννομο συμφέρον και λάβουν παραγγελία από τον εισαγγελέα πρωτοδικών.

2. Το δικαίωμα πρόσβασης

Ο πολίτης πρέπει να έχει πρόσβαση στα αρχεία που τον αφορούν. Μάλιστα, ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να ενημερώνει το άτομο για αυτό του το δικαίωμα. Το άτομο μπορεί να υποβάλλει αίτημα για τη διόρθωση των αρχείων που το αφορούν και ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να του απαντήσει μέσα σε 15 ημέρες. Για τη λήψη δεδομένων από το αρχείο υποβάλλεται αίτηση με ταυτόχρονη καταβολή χρηματικού ποσού. Αν ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν απαντήσει, ο πολίτης μπορεί να καταφύγει στην Αρχή. Αν το αίτημά του κριθεί βάσιμο από τον υπεύθυνο επεξεργασίας ή από την αρχή, τότε επιστρέφεται το ποσό, διορθώνονται τα λανθασμένα στοιχεία και χορηγούνται δωρεάν στον πολίτη τα αντίγραφα που τον αφορούν. Το δικαίωμα πρόσβασης μπορεί να περιοριστεί με απόφαση της Αρχής για λόγους εθνικής ασφάλειας ή διακρίβωσης σοβαρών εγκλημάτων.

3. Το δικαίωμα αντίρρησης

Το δικαίωμα αντίρρησης εκ μέρους του ατόμου ασκείται με γραπτή αίτηση προς τον υπεύθυνο επεξεργασίας, με αίτημα την καταστροφή ή μη συσχέτιση των στοιχείων που τον αφορούν κτλ. Το αίτημα πρέπει να είναι ορισμένο και ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να απαντήσει μέσα σε 15 ημέρες. Αν γίνει δεκτό χορηγούνται αντίτυπα με τις διορθώσεις. Αν δεν απαντήσει ή η απάντηση δεν

είναι ικανοποιητική, ο πολίτης μπορεί να καταφύγει στην Αρχή.

Υποστηρίζεται ότι σε εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας και της καλής πίστης, οι αντιρρήσεις του υποκειμένου πρέπει να είναι εύλογες και το αίτημα να βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με το λόγο των αντιρρήσεων. Έτσι, κρίθηκε ότι αίτημα διαγραφής δεδομένων, όταν τα δικαιώματα του ατόμου διασφαλίζονται με απλή προσθήκη ή διόρθωση και ότι δεν πρέπει να επιβαρύνεται το έργο του υπεύθυνου επεξεργασίας.

4. Το δικαίωμα προσωρινής διοικητικής και δικαστικής προστασίας

Ο Πρόεδρος της Αρχής μπορεί, ύστερα από αίτηση του ενδιαφερομένου να εκδίδει προσωρινή διαταγή για άμεση, ολική ή μερική, αναστολή της επεξεργασίας ή λειτουργίας του αρχείου.

Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα

Με το νόμο 2472/1997 προβλέφθηκε η σύσταση της παραπάνω Αρχής ως κεντρικό όργανο για τον έλεγχο της τήρησης του ανωτέρω νόμου και της προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Πρόκειται για ανεξάρτητη διοικητική αρχή, τα μέλη της οποίας εκλέγονται από τη διάσκεψη των αρχηγών των κομμάτων της Βουλής με αυξημένη πλειοψηφία 4/5. Στο νόμο υπάρχουν ρυθμίσεις για την προσωπική και λειτουργική τους ανεξαρτησία, καθώς και για τα κωλύματα διορισμού τους. Η σύνθεσή της αποτελείται από τρεις καθηγητές νομικής, τρεις πληροφορικής και ένας ανώτατος δικαστικός ως πρόεδρος. Η Αρχή είναι συλλογικό όργανο με νομική προσωπικότητα, καθώς η λειτουργία της έχει αναγνωριστεί πλέον και από το Σύνταγμα.

Η αρχή έχει κανονιστικές αρμοδιότητες (έκδοση γνωμοδοτήσεων, οδηγιών, συστάσεων κτλ.) αλλά και διοικητικές (επιβάλλει κυρώσεις). Οι πράξεις της είναι ατομικές διοικητικές πράξεις, δηλαδή ισχύουν χωρίς να υπάρχει ανάγκη επικύρωσης τους από άλλο όργανο. Ορισμένες από τις ποινές που μπορεί να επιβάλει είναι οι ακόλουθες:

- προειδοποίηση
- πρόστιμο
- προσωρινή ανάκληση άδειας
- οριστική ανάκληση άδειας
- καταστροφή αρχείου ή διακοπή επεξεργασίας

Οι πράξεις της Αρχής προσβάλλονται ενώπιον του ΣτΕ. Κατ' εξαίρεση υπάρχει δυνατότητα και του Υπουργού να στραφεί εναντίον των αποφάσεων της Αρχής (ενδοστρεφής προσφυγή).

Επιπλέον, στο νόμο προβλέπονται ποινικές κυρώσεις, σε περίπτωση παραβίασης των σχετικών διατάξεων. Η Αρχή, αναφορικά με τις παραβάσεις των αντίστοιχων άρθρων του νόμου, έχει και ανακριτικό ρόλο, χωρίς εισαγγελική παραγγελία, όταν πρόκειται για αυτόφωρο έγκλημα ή υπάρχει κίνδυνος από την αναβολή.

Τέλος στο άρθρο 23 παρ. 1 του Ν. 2472/1779 προβλέπεται η καταβολή χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης, σε περίπτωση υπαίτιας και παράνομης συμπεριφοράς του υπεύθυνου επεξεργασίας. Ο υπόχρεος απαλλάσσεται, αν αποδείξει ότι δεν γνώριζε πως θα επέλθει βλάβη στο ζημιωθέντα, ενώ επιδικάζεται μικρότερη αποζημίωση σε περίπτωση αμέλειας.

Επίμετρο

Το δικαίωμα του ατόμου για τον πληροφοριακό αυτοκαθορισμό του είναι ιδιαίτερη έκφανση του δικαιώματος της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας του. Ο νόμος περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων αποβλέπει στο συγκερασμό των αντικρουόμενων συμφερόντων προς το συμφέρον όχι μόνο του ατόμου αλλά και προς τη διασφάλιση του σύννομου τρόπου της πραγματοποιούμενης επεξεργασίας. Στο πεδίο αυτό παρατηρούνται σημαντικές ελλείψεις, καθώς π.χ. δεν υπάρχουν ρυθμίσεις για την προστασία πληροφοριών που αφορούν τα νομικά πρόσωπα, για τα πρόσωπα με αναπηρίες, για την ηλικία και το γενετήσιο προσανατολισμό. Παράλληλα, θα είχε μεγάλη πρακτική σπουδαιότητα η επέκταση της προστασίας και στα νομικά πρόσωπα και κυρίως στον τραπεζικό τομέα, αφού στο πελατολόγιο των τραπεζών, το οποίο υπόκειται στην παραπάνω επεξεργασία ανήκουν σε μεγάλο βαθμό επιχειρήσεις με νομική προσωπικότητα. Σε κάθε περίπτωση είναι βέβαιο ότι το έργο της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων θα καθίσταται όλο και πιο δύσκολο, όσο η πληροφορική τεχνολογία θα εξελίσσεται, εξυπηρετώντας καλύτερα το οικονομικό γίνεσθαι και διεισδύοντας περισσότερο στην ιδιωτική μας ζωή.

Η Συμβολαιογραφία στην Αυστρία

Dr. Thorsten Antenreiter, LL.M,
Υποψήφιος συμβολαιογράφος Βιέννης-Donaustadt



Η μελέτη που ακολουθεί δημοσιεύθηκε στο περιοδικό *Notarius International* (Vol. 7, τεύχος 3-4) της Διεθνούς Ενώσεως Λατινικής Συμβολαιογραφίας (UINL), εκπονήθηκε από τον Dr. Thorsten Antenreiter και μεταφράστηκε στα ελληνικά από την κα Λένα Κοντογεώργου, μέλος του Δ.Σ. του Συμβολαιογραφικού Συλλόγου Εφετείων Αθηνών, Πειραιώς, Αιγαίου και Δωδεκανήσου και μέλος του Διαρκούς Συμβουλίου της Διεθνούς Ενώσεως Λατινικής Συμβολαιογραφίας (UINL).

4. Οικογενειακό δίκαιο

4.1. Δίκαιο γάμου και σχέσεων που προσομοιάζουν σε γάμο

4.1.1. Τέλεση γάμου και διαζύγιο

Το αυστριακό δίκαιο ρυθμίζει θέματα σε σχέση με το γάμο και το διαζύγιο στον Γενικό Αστικό Κώδικα και στο νόμο περί γάμου. Ο γάμος λύεται πάντοτε με δικαστική απόφαση, υπάρχει όμως η δυνατότητα απλουστευμένου συναινετικού διαζυγίου με κοινή αίτηση των δύο συζύγων και τουλάχιστον εξαμηνή άρση της έγγαμης συμβίωσης.

4.1.2. Νόμιμη ρύθμιση περιουσιακών σχέσεων των συζύγων, προαιρετική ρύθμιση περιουσιακών σχέσεων και γαμική σύμβαση

Το νόμιμο σύστημα ρύθμισης των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων ενόσω διαρκεί ο γάμος είναι το σύστημα χωρισμού των περιουσιών, δηλ. κάθε σύζυγος διατηρεί την περιουσία που συνεισέφερε στο γάμο, γίνεται μόνος κύριος των κτηθέντων από αυτόν και είναι μόνος οφειλέτης των δανειστών του και δανειστής των οφειλετών του. Αμοιβαίες απαιτήσεις συναίνεσης ως προς τη διοίκηση της περιουσίας κατ' αρχήν δεν υφίστανται, ωστόσο, ο υπόχρεος σε διατροφή σύζυγος, ο οποίος έχει δικαίωμα διάθεσης της συζυγικής κατοικίας, πρέπει να παραλείψει οτιδήποτε και να λάβει κάθε προληπτικό μέτρο, ώστε να μην χάσει την κατοικία ο σύζυγος που την χρειάζεται.

Οι σύζυγοι είναι, πάντως, ελεύθεροι να συμφωνήσουν άλλη ρύθμιση των περιουσιακών τους σχέσεων (κοινοκτημοσύνη εν ζωή, κοινοκτημοσύνη αιτία θανάτου, κοινωνία αποκτημάτων), οπότε προβλέπεται η κατάρτιση συμβολαιογραφικής πράξης.

Ελλείψει διαφορετικής συμφωνίας, το σύστημα χωρισμού των περιουσιών εξακολουθεί κατ' αρχήν να υφίσταται και σε περίπτωση διαζυγίου, σ' αυτήν την περίπτωση, όμως, ολόκληρη η περιουσία των συζύγων, μετά από αίτηση έστω και μόνο του ενός συζύγου, θα μοιρασθεί μεταξύ των συζύγων σύμφωνα με ορισμένες αρχές διανομής που προβλέπει ο νόμος περί γάμου. Η διανομή της περιουσίας διενεργείται από τον δικαστή του διαζυγίου ανεξάρτητα από υπαιτιότητα, βάσει αρχών επιεικειας.

Για συμβατικές συμφωνίες που γίνονται λόγω του διαζυγίου σχετικά με τις συνέπειές του δεν απαιτείται η τήρηση τύπου, υπόκεινται, όμως, σε έλεγχο του περιεχομένου από τον δικαστή που κρίνει για το διαζύγιο. Συμβατικές συμφωνίες για την εκ των προτέρων ρύθμιση της διανομής της περιουσίας επιτρέπονται μόνο σε περι-

ορισμένο μέτρο. Κατά τις διατάξεις του νόμου περί γάμου δεν μπορεί να γίνει εκ των προτέρων έγκυρη παραίτηση από την αξίωση για διανομή της χρηστικής περιουσίας των συζύγων (συμπεριλαμβανομένης της συζυγικής κατοικίας), οι δε συμβάσεις που ρυθμίζουν προκαταβολικά τη διανομή των συζυγικών αποταμιεύσεων χρειάζονται, προκειμένου να παράγουν έννομα αποτελέσματα ως γαμικές συμβάσεις, να περιβληθούν τον τύπο της συμβολαιογραφικής πράξης.

4.1.3. Διατροφή των συζύγων

Σύμφωνα με το αυστριακό δίκαιο οι σύζυγοι μπορούν να συνάπτουν συμφωνίες για τις παροχές διατροφής ενόσω διαρκεί ο γάμος, καθώς και για την υποχρέωση διατροφής για το διάστημα μετά το διαζύγιο, για τις οποίες δεν απαιτείται η τήρηση ειδικού τύπου, ιδίως δεν είναι αναγκαστικός ο συμβολαιογραφικός τύπος. Τέτοιες συμφωνίες δεν μπορούν, πάντως, να αντίκεινται στα χρηστά ήθη, κυρίως δεν μπορεί να γίνει νομικά έγκυρη παραίτηση εκ των προτέρων από τη νόμιμη αξίωση διατροφής κατά τη διάρκεια του γάμου, παρά μόνο από επιμέρους παροχές διατροφής.

4.1.4. Ελεύθερη συμβίωση (ομοφυλόφιλων ή ετεροφυλόφιλων) ή «γάμος» για ομοφυλόφιλους

Η νομική θέση ετεροφυλόφιλων συντρόφων ελεύθερης συμβίωσης στην Αυστρία αναπτύχθηκε μεν διαδοχικά (κυρίως ως προς την διασφάλιση της ανάγκης οίκησης σε περίπτωση θανάτου του ενός συντρόφου), όμως δεν πραγματοποιήθηκε πλήρης εξομοίωση με τους έγγαμους συζύγους. Στην Αυστρία δεν υφίσταται ακόμα μητρώο ελεύθερων συμβιώσεων για ετεροφυλόφιλα και ομοφυλόφιλα ζευγάρια ούτε η δυνατότητα «γάμου» για ομοφυλόφιλους συντρόφους, είναι, ωστόσο, υπό συζήτηση.

Από το νέο νόμο για την οριζόντια ιδιοκτησία του 2002, πάντως, μπορούν δύο οποιαδήποτε πρόσωπα (συνεπώς και σύντροφοι κάθε φύλου) με τη μέθοδο της κοινωνίας ιδιοκτητών να αποκτήσουν από κοινού την κυριότητα κατοικίας και να συνάψουν έγκυρα συμφωνία για τα δικαιώματα διαδοχής σε περίπτωση θανάτου.

4.2. Λοιπό οικογενειακό δίκαιο

4.2.1. Αναγνώριση πατρότητας

Η αναγνώριση πατρότητας τέκνου γεννημένου χωρίς γάμο πρέπει να περιβληθεί τον τύπο ενός εγχώριου δημόσιου ή δημόσια επικυρωμένου εγγράφου. Έτσι, η αναγνώριση της πατρότητας είναι δυνατόν να γίνει ενώπιον συμβολαιογράφου και έχει αποτελέσματα από το χρόνο της δήλωσης, εφόσον υποβάλλεται στον ληξιαρχο αντίτυπο ή επικυρωμένο αντίγραφο της συμβολαιογραφικής πράξης.

4.2.2. Νόμος για την εξωσωματική γονιμοποίηση

Η συναίνεση για την λήψη υποβοηθούμενης γονιμοποίησης πρέπει να γίνει με συμβολαιογραφική πράξη, σύμφωνα με το νόμο για την εξωσωματική γονιμοποίηση, σε κάθε περίπτωση στην ελεύθερη συμβίωση, στους δε συζύγους μόνο όταν χρησιμοποιείται το σπέρμα τρίτου. Ο συμβολαιογράφος πρέπει να ενημερώσει αναλυτικά τα μέρη και να τους επιστήσει την προσοχή για τις έννομες συνέπειες της συναίνεσης.

4.2.3 Υιοθεσία

Κατ' αρχήν για τις υιοθεσίες δεν απαιτείται η τήρηση ειδικών διατάξεων περί τύπου, ωστόσο, οι συμβάσεις υιοθεσίας στην πράξη συντάσσονται συχνά από συμβολαιογράφους και οι υπογραφές των μερών κατά κανόνα θεωρούνται συμβολαιογραφικά. Στις μυστικές υιοθεσίες η υπογραφή της μητέρας που δίνει το τέκνο της για υιοθεσία και εξουσιοδοτεί τον φορέα της κοινωνικής υπηρεσίας ανήλικων για τη διενέργεια της υιοθεσίας, θεωρείται επίσης συμβολαιογραφικά στο αντίστοιχο έγγραφο πληρεξουσιότητας.

4.2.4. Πληρεξούσιο μέριμνας

Το αυστριακό δίκαιο αναγνωρίζει πληρεξούσια μέριμνας και διατάξεις βουλήσεως ασθενών με ορισμό ενός προσώπου εμπιστοσύνης και με ορισμένες οδηγίες προς τους θεράποντες ιατρούς για περιπτώσεις, στις οποίες ο ασθενής δεν είναι πλέον σε θέση να προβεί μόνος του σε δήλωση βούλησης. Μ' αυτόν τον τρόπο μπορεί να προταθεί και το πρόσωπο ενός επιτρόπου, όμως ο αρμόδιος για την επιμέλεια δικαστής δεν δεσμεύεται από τη διάταξη αυτή, αλλά ορίζει επίτροπο αποκλειστικά για την προστασία και σύμφωνα με τις ανάγκες του υποκειμένου σε επιμέλεια.

5. Κληρονομικό δίκαιο

5.1. Γενικά

Το κληρονομικό δίκαιο ρυθμίζεται στα κεφάλαια 8 έως 15 του Γενικού Αστικού Κώδικα. Σύμφωνα με το αυστριακό δίκαιο, η περιουσία του κληρονομούμενου δεν επάγεται άμεσα στους κληρονόμους, αλλά μόνο μετά την τελεσίδικη περάτωση της διαδικασίας της κληρονομιάς δυνάμει του «κληρονομητηρίου» (πιστοποιητικού δικαστικής εγκατάστασης, Einantwortungsurkunde), το οποίο εκδίδεται από το αρμόδιο δικαστήριο της κληρονομιάς.

Ενός εκκρεμεί η διαδικασία έκδοσης του κληρονομητηρίου (Verlassenschaftsverfahren) υπάρχει, κατά την κρατούσα γνώμη, η λεγόμενη «σχολάζουσα κληρονομία» (που αντιστοιχεί στην hereditas iacens του ρωμαϊκού δικαίου), η οποία έχει η ίδια την ιδιότητα του νομικού προσώπου και κατά την διάρκεια της εκκρεμοδικίας αποτελεί φορέα των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που πηγάζουν από τον κληρονομού-

μενο. Ο κληρονόμος ή οι κληρονόμοι πρέπει, συνεπώς, να αποδεχθούν την κληρονομία με θετική δήλωση αποδοχής, προκειμένου να καταστούν νόμιμοι διάδοχοι του κληρονομούμενου, οπότε γίνεται διάκριση μεταξύ της αποδοχής υπό όρους και της αποδοχής χωρίς όρους.

Με απλά λόγια, το πλεονέκτημα της αποδοχής κληρονομιάς υπό όρους έγκειται στον περιορισμό της ευθύνης για τον κληρονόμο που δεν γνωρίζει επακριβώς τα βιοτικά και περιουσιακά δεδομένα του κληρονομούμενου, δυνάμει της κατάρτισης μιας τυπικής περιουσιακής καταγραφής από τον συμβολαιογράφο ως δικαστικό επίτροπο, της απογραφής της κληρονομιάς. Μειονέκτημα της αποδοχής υπό όρους είναι, πάντως, η μεγαλύτερη διάρκεια της διαδικασίας και το κόστος της κατάρτισης της απογραφής, ιδίως για την αποτίμηση της περιουσίας τους κληρονομούμενου από δικαστικώς ορκισμένους πραγματογνώμονες.

Αντίθετα, η διαδικασία στην αποδοχή χωρίς όρους κατά κανόνα δεν διαρκεί τόσο πολύ και κοστίζει λιγότερο, όμως σ' αυτήν την περίπτωση ο κληρονόμος ευθύνεται απεριόριστα για όλα τα χρέη του κληρονομούμενου και με την προσωπική του περιουσία. Σε ορισμένες περιπτώσεις, κυρίως όταν συμμετέχουν ανήλικοι, πρόσωπα που τελούν υπό επιτροπεία ή που δεν παρίστανται προσωπικά, προβλέπεται υποχρεωτικά για την προστασία τους η κατάρτιση απογραφής κληρονομιάς.

5.2. Εξ αδιαθέτου διαδοχή

Η εξ αδιαθέτου διαδοχή στην αυστριακή έννομη τάξη ρυθμίζεται κατά την «τάξη των γενεών», η οποία καλεί ως νόμιμους κληρονόμους πρώτα τους κατιόντες του κληρονομούμενου (πρώτη τάξη), στη συνέχεια τους γονείς του κληρονομούμενου και τους κατιόντες αυτών (δεύτερη τάξη), τους πάππους τους κληρονομούμενου και τους κατιόντες αυτών (τρίτη τάξη) και τελευταίους τους προπάππους, όχι όμως τους κατιόντες αυτών (τέταρτη τάξη). Στο εσωτερικό κάθε τάξης ισχύει η αρχή της αντιπροσώπευσης και η διαδοχή κατάρτιζες.

Και ο σύζυγος είναι εξ αδιαθέτου κληρονόμος και μάλιστα με ποσοστό ενός τρίτου όταν συντρέχει με την πρώτη τά-

ξη και δύο τρίτων όταν συντρέχει με τη δεύτερη τάξη (και με ακόμη μεγαλύτερη αναλογία επί της κληρονομίας όταν συντρέχει με τους απώτερους συγγενείς). Όταν δεν είναι δυνατή η εύρεση εξ αδιαθέτου κληρονόμου κατ' αυτόν τον τρόπο, η κληρονομία περιέρχεται εν τέλει στο Δημόσιο (δικαίωμα επαγωγής του Δημοσίου).

Εκτός από την κληρονομική του μερίδα, ο σύζυγος περαιτέρω απολαμβάνει διαφορών νομίμων προνομίων, όπως κυρίως του νομίμου εξαιρέτου. Το εξαιρετο αποτελείται αφενός από τα κινητά πράγματα που ανήκουν στη συζυγική οικοσκευή (και μάλιστα κατ' αρχήν ανεξάρτητα από την αξία τους), στο μέτρο που απαιτούνται για τη συνέχιση του νοικοκυριού σύμφωνα με τις μέχρι τότε βιοτικές συνθήκες των συζύγων, και αφετέρου από το δικαίωμα συνέχισης της οίκησης στη συζυγική κατοικία, εφόσον δεν συντρέχουν άλλες, ειδικότερες διατάξεις νόμου ως προς τη συζυγική κατοικία.

5.3. Διαθήκη, κληρονομική σύμβαση, δωρεά αιτία θανάτου και παραίτηση από την κληρονομική μερίδα και τη νόμιμη μοίρα

Σύμφωνα με το αυστριακό δίκαιο γίνεται διάκριση μεταξύ δικαστικών (και των εξομοιούμενων μ' αυτές συμβολαιογραφικών) και εξωδίκων διαθηκών από τη μια πλευρά και γραπτών και προφορικών διαθηκών από την άλλη πλευρά. Στην πράξη συχνότερα καταρτίζονται ιδιωτικές διαθήκες και μάλιστα είτε ως ιδιόγραφη διαθήκη, ολόκληρο το περιεχόμενο της οποίας πρέπει, για να είναι έγκυρο, να έχει γραφεί και υπογραφεί ιδιοχειρώς από τον διαθέτη, είτε ως δημόσια διαθήκη, η οποία πρέπει να έχει υπογραφεί από τον διαθέτη και τρεις ικανούς μάρτυρες.

Το αυστριακό δίκαιο δεν γνωρίζει ευνοϊκή μεταχείριση ως προς τον τύπο για την ιδιόγραφη διαθήκη συζύγων. Ακόμα και σε μια αμοιβαία ευνοϊκή μεταχείριση δεν αρκεί ο σύζυγος να γράψει το κείμενο και ο άλλος απλώς να συνυπογράψει, αλλά και σ' αυτές τις περιπτώσεις πρέπει ολόκληρη η διάταξη τελευταίας βούλησης να γραφεί ιδιοχειρώς και να υπογραφεί από τον

δεύτερο σύζυγο.

Κληρονομική σύμβαση μπορεί να καταρτισθεί έγκυρα μόνο μεταξύ συζύγων, όχι όμως για ολόκληρη την περιουσία. Το ένα τέταρτο πρέπει να «μείνει ελεύθερο» και υπόκειται έτσι στην εξ αδιαθέτου διαδοχή ή στη ρύθμιση με διαθήκη. Ως κληρονόμος από σύμβαση μπορεί να εγκατασταθεί μόνο ο άλλος σύζυγος, όχι τρίτοι (ούτε καν οι κατιόντες του κληρονομούμενου). Συνεπώς, εάν ο κληρονομούμενος θέλει η κληρονομία να περιέλθει πρώτα στον άλλο σύζυγο και μετά το θάνατο αυτού στα τέκνα, θα κάνει διάταξη για καταπίστευμα (καταπιστευτική υποκατάσταση). Για το κύρος της κληρονομικής σύμβασης πρέπει να τηρείται ο τύπος για τις διατάξεις τελευταίας βούλησης και τις κληρονομικές συμβάσεις, επομένως πρέπει να καταρτίζεται συμβολαιογραφική πράξη με σύμπραξη δεύτερου συμβολαιογράφου ή δύο μαρτύρων.

Το αυστριακό δίκαιο γνωρίζει επίσης τη δυνατότητα δωρεάς αιτία θανάτου, η οποία καταλαμβάνει μια ενδιάμεση θέση μεταξύ σύμβασης και διάταξης τελευταίας βούλησης. Για τη δωρεά εν ζωή καταρτίζεται σύμβαση, στην οποία από την πλευρά του δωρητή πρέπει να γίνει ρητή παραίτηση από το δικαίωμα ανάκλησης. Μετά το θάνατο του δωρητή, όμως, αυτή η σύμβαση δωρεάς αντιμετωπίζεται ως προς ενδεχόμενες αξιώσεις νόμιμης μοίρας σαν κληροδοτήματα και το δωρηθέν πράγμα συμπεριλαμβάνεται στον υπολογισμό της νόμιμης μοίρας. Πάντως, μπορεί να προβλεφθεί στη σύμβαση όρος επιβίωσης, ούτως ώστε ο δωρεοδόχος να πρέπει να επιζήσει του δωρητή για να λάβει τη δωρεά. Η δωρεά αιτία θανάτου πρέπει να καταρτισθεί με τον τύπο της συμβολαιογραφικής πράξης. Από πλευράς περιεχομένου, μπορεί να δωρηθεί κάθε πράγμα, ακόμη κι ολόκληρη η ενεστώσα, όχι όμως η μελλοντική περιουσία.

Κατά το αυστριακό δίκαιο επιτρέπονται τόσο συμβάσεις αποποίησης της κληρονομίας, όσο και συμβάσεις παραίτησης από τη νόμιμη μοίρα με τον τύπο της συμβολαιογραφικής πράξης και μάλιστα τόσο χωρίς αντάλλαγμα, όσο και με αντάλλαγμα.

5.4. Νόμιμη μοίρα

Σύμφωνα με το αυστριακό δίκαιο δικαιούχοι νόμιμης μοίρας του κληρονομούμενου είναι τα τέκνα του (και ελλείψει τέκνων, οι γονείς του), καθώς και ο σύζυγος. Σε φθίνουσα γραμμή και για το σύζυγο η νόμιμη μοίρα ανέρχεται στο ήμισυ του εξ αδιαθέτου κληρονομικού δικαιώματος, σε αύξουσα γραμμή στο ένα τρίτο του εξ αδιαθέτου κληρονομικού δικαιώματος. Η νόμιμη μοίρα είναι, πάντως, απλή χρηματική αξίωση, έτσι, ο δικαιούχος της νόμιμης μοίρας (καλούμενος και αναγκαστικός κληρονόμος) δεν μπορεί να προβάλλει αξιώσεις σε συγκεκριμένα αντικείμενα της κληρονομίας.

Υπάρχει επίσης η δυνατότητα να ελαττωθεί περαιτέρω η νόμιμη μοίρα ενός τέκνου κατά το ήμισυ, όταν ο γονέας και το τέκνο που δικαιούται νόμιμη μοίρα δεν είχαν ποτέ στενή σχέση, όπως συνήθως υφίσταται μεταξύ γονέων και τέκνων. Κατά κανόνα η ρύθμιση αυτή αναφέρεται σε τέκνα γεννημένα χωρίς γάμο, που δεν είχαν κανενός είδους επαφή με τον φυσικό τους πατέρα, ωστόσο και σε τέτοιες περιπτώσεις η νόμιμη μοίρα δεν μπορεί να μειωθεί όταν ο γονέας απέρριψε χωρίς λόγο την προσωπική επαφή με το τέκνο του. Προκειμένου να αποφευχθεί το ενδεχόμενο ο κληρονομούμενος να δωρίσει ολόκληρη την περιουσία του ήδη ενόσω είναι εν ζωή κι έτσι να περιορίσει τα δικαιώματα του αναγκαστικού κληρονόμου, το αυστριακό δίκαιο προβλέπει ότι και οι δωρεές μεταξύ ζώντων υπό ορισμένες προϋποθέσεις μπορούν να χρησιμεύσουν ως βάση για τον υπολογισμό των αξιώσεων νόμιμης μοίρας των τέκνων και του συζύγου, όχι όμως και των γονέων (συνυπολογισμός δωρεών). Εάν οι αξιώσεις νόμιμης μοίρας που έχουν υπολογισθεί μ' αυτόν τον τρόπο δεν καλυφθούν από την υφιστάμενη κληρονομία, οι δωρεοδόχοι μπορεί υπό προϋποθέσεις να εξαναγκασθούν ακόμη και να επιστρέψουν το δωρηθέν πράγμα υπέρ του αναγκαστικού κληρονόμου ή να καταβάλουν αποζημίωση (προσβολή δωρεάς).

5.5 Καταπιστευματική διαδοχή, κληροδοτήματα και τρόπος

Κατά το αυστριακό δίκαιο είναι δυνατόν να εγκατασταθεί κατ' αρχήν ένα πρόσωπο ως κληρονόμος βεβαρημένος με καταπίστευμα και ταυτοχρόνως να ορισθεί ότι ένα άλλο πρόσωπο θα λάβει την κληρονομία ως καταπιστευματοδόχος σε περίπτωση επέλευσης ορισμένου γεγονότος, συνήθως σε περίπτωση θανάτου του βεβαρημένου κληρονόμου (καταπιστευτική υποκατάσταση). Σε τέτοιες περιπτώσεις πρέπει να συνταχθεί αναγκαστικά απογραφή της κληρονομίας για την προστασία του καταπιστευματοδόχου. Επειδή τέτοιες διατάξεις περιορίζουν σημαντικά τη συναλλαξιμότητα των πραγμάτων που αφορούν, η καταπιστευτική υποκατάσταση μπορεί να προβλεφθεί μόνο για συγχρόνους ή υπέρ το πολύ δύο μεταγενέστερων γενεών.

Ο βεβαρημένος κληρονόμος επέχει θέση επικαρπώτη και συνεπώς πρέπει να μην περιορίσει την ουσία της κληρονομίας και να διαθέτει τα αντικείμενα που περιλαμβάνονται στο καταπίστευμα μόνο με συναίνεση του καταπιστευματοδόχου. Και σε περίπτωση αδιαμφισβήτητης διάταξης τελευταίας βούλησης του κληρονομούμενου, ο βεβαρημένος κληρονόμος και ο καταπιστευματοδόχος μπορούν ομόφωνα να άρουν από κοινού την καταπιστευτική υποκατάσταση.

Οι ρυθμίσεις της καταπιστευτικής υποκατάστασης εφαρμόζονται αναλόγως σε καταπιστευτικά κληροδοτήματα, καθώς και σε περίπτωση της διάταξης προθεσμιών, αιρέσεων και τρόπων (η λεγόμενη εποικοδομητική καταπιστευματική διαδοχή).

Το αυστριακό δίκαιο διακρίνει μεταξύ του κληρονόμου, ο οποίος υπεισέρχεται ως καθολικός διάδοχος του κληρονομούμενου στην έννομη θέση αυτού, και του κληροδόχου, στον οποίο κληροδοτείται απλώς ορισμένο πράγμα από τον κληρονομούμενο και καθίσταται ειδικός διάδοχος μόνο ως προς αυτό το πράγμα. Αντίστοιχα, ο κληροδόχος έχει ενοχική μόνο αξίωση κατά του κληρονόμου για μεταβίβαση των κληροδοτηθέντων αντικειμένων (προσωποπαγές δικαίωμα επί του κληροδοτηθέντος πράγματος – *Damnationslegat*), τα οποία, όμως, από πλευράς αξίας θα μπορούσαν να αποτελούν το μεγαλύτε-

ρο μέρος της κληρονομίας – μάλιστα, ακόμα και ολόκληρη την κληρονομία.

Σε περίπτωση διάταξης τελευταίας βούλησης υπό τρόπο, η τήρηση του τρόπου δεν εξετάζεται από το δικαστήριο της κληρονομίας – εκτός από λίγες εξαιρέσεις για τρόπο υπέρ του δημόσιου συμφέροντος. Εάν υπάρχει δικαιούχος του τρόπου (για παράδειγμα, ο εκτελεστής διαθήκης, όχι όμως ο ίδιος ο ωφελούμενος από τον τρόπο), τότε μπορεί να επιμείνει για την εκπλήρωση του τρόπου και μάλιστα να το επιβάλλει διά της δικαστικής οδού. Η μη εκπλήρωση διατεταγμένου τρόπου λειτουργεί κατ' αρχήν ως διαλυτική αίρεση, ωστόσο, στον τρόπο αρκεί ήδη η εκπλήρωση κατά προσέγγιση, κατά την έννοια της τελευταίας βούλησης του κληρονομούμενου, ενώ σε περίπτωση ανυπαίτιας μη εκπλήρωσης εκλείπει εντελώς ο τρόπος.

5.6. Εκτέλεση διαθήκης

Ο νομικός θεσμός του εκτελεστή διαθήκης δεν έχει μεγάλη σημασία στην αυστριακή νομική πράξη. Μόνο μια παράγραφος του Γενικού Αστικού Κώδικα (ABGB) ασχολείται μ' αυτό το θέμα, η οποία όμως εξακολουθεί ν' αφήνει πολλά ερωτήματα ανοιχτά. Σύμφωνα με την αυστριακή νομολογία, ο ορισμός με διάταξη τελευταίας βούλησης εκτελεστή διαθήκης από τον κληρονομούμενο κατ' αρχήν δεν συνιστά διάταξη που υποχρεώνει τον κληρονόμο. Ο κληρονόμος μπορεί, επομένως, να ανακαλέσει το πρόσωπο του εκτελεστή, εκτός εάν ο κληρονομούμενος διαμόρφωσε ρητά μέσω τρόπου την τελευταία του βούληση έτσι, ώστε ο κληρονόμος, να πρέπει ν' ανεχθεί τον εκτελεστή διαθήκης, διαφορετικά θα χάσει τη κληρονομία.

Τα δικαιώματα του εκτελεστή διαθήκης περιλαμβάνουν κατά το αυστριακό δίκαιο την επίβλεψη και τη διενέργεια της εκπλήρωσης της τελευταίας βούλησης, καθώς και τη συμμετοχή στην κατάρτιση της απογραφής. Σε κάθε περίπτωση, ο εκτελεστής της διαθήκης είναι δικαιούχος του τρόπου. Δεν έχει, όμως, κατ' αρχήν άμεσες εξουσίες εκπροσώπησης ούτε για την κληρονομία ούτε για τον κληρονόμο αυτής, εκτός

εάν το δικαστήριο της κληρονομίας τον επιφορτίσει με τη διεκπεραίωση ορισμένων ειδικών θεμάτων, όπως τον κηδεμόνα κληρονομίας.

5.7. Διαδικασία της κληρονομίας

Η διεξαγωγή της διοίκησης της κληρονομίας στην Αυστρία γίνεται από τα περιφερειακά δικαστήρια (*Bezirksgerichte*) κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας με έντονη ανάμιξη των συμβολαιογράφων, οι οποίοι διεκπεραιώνουν πολλά καθήκοντα ως εκπρόσωποι του δικαστηρίου (δικαστικοί επίτροποι). Οι περιπτώσεις θανάτων που υπάγονται στην κατά τόπο αρμοδιότητα ενός περιφερειακού δικαστηρίου, κατανέμονται στους συμβολαιογράφους της έδρας του δικαστηρίου σύμφωνα με σειρά προτεραιότητας που έχει ορισθεί εκ των προτέρων για ολόκληρο το έτος.

Εκτός από την πρακτική διεκπεραίωση της διοίκησης (ιδίως αναζήτηση κληρονόμων, έρευνα των περιουσιακών σχέσεων, ενδεχομένως αυτοψίες κατοικιών και εξασφάλιση της κληρονομίας κ.λπ.), ο αρμόδιος δικαστικός επίτροπος καλεί στη συνέχεια τους κληρονόμους, συγγενείς ή λοιπά κοντινά πρόσωπα του κληρονομούμενου για την κατάρτιση της πράξης καταγραφής θανάτου, η οποία θα χρησιμεύσει ως βάση για τη διαδικασία της κληρονομίας. Ο συμβολαιογράφος αναλαμβάνει επίσης τη γνωστοποίηση των υφιστάμενων διατάξεων τελευταίας βούλησης και καταρτίζει – όταν προβλέπεται – την απογραφή της κληρονομίας σύμφωνα με προηγούμενη εκτίμηση της κληρονομίας από δικαστικώς ορκισμένους πραγματογνώμονες.

Στην πράξη οι περισσότερες δικαστικές αποφάσεις προετοιμάζονται κι αυτές σε μεγάλο βαθμό από τους συμβολαιογράφους. Το δικαστήριο είναι έτσι σε θέση να υιοθετήσει τις προτάσεις του συμβολαιογράφου ύστερα από ακριβή εξέταση του περιεχομένου. Η διαδικασία της κληρονομίας περατώνεται με την οριστική απόφαση του δικαστηρίου και την τελεσίδικη έκδοση κληρονομητηρίου.

Το κληρονομητήριο, με απλά λόγια, είναι ένα δικαστικό πιστοποιητικό, στο

οποίο βεβαιώνονται η εγκατάσταση του κληρονόμου, το ποσοστό επί της κληρονομιάς, το είδος των δηλώσεων αποδοχής που έγιναν και ενδεχόμενες επιβαρύνσεις του κληρονομικού δικαιώματος (για παράδειγμα από διάταξη καταπιστεύματος). Όταν το κληρονομητήριο καταστεί τελεσίδικο, ο κληρονόμος ή οι κληρονόμοι γίνονται νόμιμοι διάδοχοι του κληρονομούμενου, δηλ. αποκτούν κυριότητα στα αντικείμενα της κληρονομιάς (και μάλιστα και σε ακίνητα με διάσπαση της αρχής της εγγραφής στα κτηματολογικά βιβλία) και ευθύνονται για τα χρέη του κληρονομούμενου ανάλογα με το είδος της δηλωθείσης αποδοχής της κληρονομιάς.

6. Εταιρικό δίκαιο

Έννοια του εμπόρου: ο αυστριακός Εμπορικός Κώδικας δεν βασίζεται στον ορισμό της επιχείρησης, αλλά στον ορισμό του εμπόρου και της εταιρείας. Ο χαρακτηρισμός «έμπορος» δεν συνιστά πάντως ενιαία νομική έννοια. Γίνεται διάκριση, πρώτον, ανάλογα με το μέγεθος της εμπορικής επιχείρησης μεταξύ μικροεμπόρου (Minderkaufmann), η επιχείρηση του οποίου δεν απαιτείται να είναι οργανωμένη εμπορικά, και εμπόρου (Vollkaufmann), ο οποίος εγγράφεται υπό την ιδιότητα αυτή στο βιβλίο εταιρειών. Δεύτερον, η εμπορική επιχείρηση δημιουργείται είτε δυνάμει της εγγραφής στο βιβλίο εταιρειών είτε δυνάμει της επαγγελματικής δραστηριότητας που ασκεί η επιχείρηση.

Εταιρεία: ως εταιρεία κατά το αυστριακό δίκαιο νοείται η επωνυμία, υπό την οποία μια επιχείρηση εμφανίζεται στο κοινό και στις νομικές συναλλαγές και η οποία καταχωρίζεται κατά κανόνα στο βιβλίο εταιρειών.

Βιβλίο εταιρειών: η πλειονότητα των αυστριακών επιχειρήσεων είναι εγγεγραμμένη στο «Βιβλίο Εταιρειών της Αυστριακής Δημοκρατίας». Πρόκειται για ένα δημόσιο μητρώο τηρούμενο ηλεκτρονικά από τα εμπορικά δικαστήρια, στο οποίο οποιοσδήποτε μπορεί να κάνει έρευνα και να ενημερωθεί για τα σημαντικότερα βασικά στοιχεία ορισμένης επιχείρησης, ιδίως για την εταιρεία, τους συμμετέχοντες εταίρους (ανάλογα με τον εταιρικό τύπο), για το

ύψος του εταιρικού κεφαλαίου, για την έδρα της επιχείρησης και για τα πρόσωπα με εξουσία εκπροσώπησης και το είδος της εξουσίας τους προς εκπροσώπηση.

Αίτημα έρευνας στο βιβλίο εταιρειών είναι δυνατό να υποβληθεί οποτεδήποτε μέσω Διαδικτύου έναντι καταβολής του κόστους. Κάθε συμβολαιογράφος είναι υποχρεωμένος εκ του νόμου να δημιουργήσει στο γραφείο του τις τεχνικές προϋποθέσεις, ώστε να μπορεί να παράσχει σε οποιονδήποτε τη δυνατότητα έρευνας στο βιβλίο εταιρειών και γι' αυτόν το λόγο στην πράξη υπάρχει εκτεταμένη προσφορά της υπηρεσίας αυτής από τους Αυστριακούς συμβολαιογράφους.

6.1. Ατομική επιχείρηση

Στην απλούστερη διαμόρφωσή της μια επιχείρηση ασκείται από ένα φυσικό πρόσωπο, το οποίο εισφέρει στην επιχείρηση κυρίως την προσωπική του εργασία και παραγωγικότητα. Το φυσικό αυτό πρόσωπο εκπροσωπεί την επιχείρηση στις προς τα έξω σχέσεις και είναι φορέας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που αφορούν την επιχείρηση, ιδίως το φυσικό αυτό πρόσωπο ευθύνεται απεριόριστα με ολόκληρη την περιουσία του.

Η πλήρης εμπορική ιδιότητα προσδίδεται στην ατομική επιχείρηση, όταν ασκεί ορισμένη εμπορία συγκεκριμένου μεγέθους (εμπορία δυνάμει επιχειρηματικού αντικειμένου) ή εφόσον είναι εγγεγραμμένη στο βιβλίο εταιρειών (εμπορία δυνάμει εγγραφής στο βιβλίο εταιρειών). Κατά κανόνα, η εταιρεία λαμβάνει το αστικό όνομα του ατομικού επιχειρηματία.

Η ίδρυση ατομικής επιχείρησης είναι εξαιρετικά απλή και δεν χρήζει ορισμένου νομικού τύπου, επομένως, ούτε της υποχρεωτικής σύμπραξης συμβολαιογράφου. Νομική βάση είναι κατά πρώτο λόγο ο Εμπορικός Κώδικας στην ισχύουσα μορφή του.

6.2. Αστική εταιρεία και προσωπικές εταιρείες

6.2.1. Αστική εταιρεία

Η αστική εταιρεία ιδρύεται με σύμβαση

μεταξύ δύο τουλάχιστον εταίρων για την επιδίωξη ορισμένου επιχειρηματικού σκοπού, ιδίως δραστηριότητας ελεύθερου επαγγέλματος ή μικροεμπόρου. Κατά συνέπεια, η αστική εταιρεία δεν μπορεί να εγγραφεί στο βιβλίο εταιρειών. Η αστική εταιρεία δεν έχει δική της νομική προσωπικότητα και δεν έχει ικανότητα να είναι διάδικος. Στις νομικές συναλλαγές, επομένως, ενεργούν αποκλειστικά οι εταίροι ατομικώς, οι οποίοι εμφανίζονται ως συνδικαιούχοι ή συνυπόχρεοι. Η αστική εταιρεία μπορεί μάλιστα να χαρακτηριστεί επιχείρηση, δεν μπορεί όμως να φέρει εμπορική επωνυμία.

Η αστική εταιρεία μπορεί στο πλαίσιο των γενικών νόμων να διαμορφωθεί απολύτως ελεύθερα ανάλογα με τις ανάγκες των εταίρων? δεν προβλέπεται ορισμένος νόμιμος τύπος. Νομική βάση είναι ο Γενικός Αστικός Κώδικας (ABGB) στην ισχύουσα μορφή του.

6.2.2. Ομόρρυθμη εταιρεία

Η ομόρρυθμη εταιρεία αποτελείται από δύο τουλάχιστον εταίρους, οι οποίοι μπορεί να είναι φυσικά ή νομικά πρόσωπα. Κύριο γνώρισμα της ομόρρυθμης εταιρείας είναι ότι όλοι οι εταίροι ευθύνονται απεριόριστα με ολόκληρη την περιουσία τους, διότι, όπως και στην ατομική επιχείρηση, υπερέχει το στοιχείο της προσωπικής εργασίας έναντι του στοιχείου του κεφαλαίου. Η ομόρρυθμη εταιρεία δεν είναι μεν νομικό πρόσωπο, στις νομικές συναλλαγές, μπορεί, όμως, στις νομικές συναλλαγές, όπως ένα νομικό πρόσωπο, να αποκτήσει δικαιώματα και να αναλάβει υποχρεώσεις υπό την επωνυμία της, να αποκτήσει κυριότητα ή άλλα εμπράγματα δικαιώματα σε ακίνητα και να ενάγει ή να ενάγεται ενώπιον δικαστηρίου.

Η εταιρική περιουσία ανήκει στην κοινή κυριότητα των εταίρων, οι οποίοι, σύμφωνα με την αρχή της προσωπικής διοίκησης της εταιρείας από τα μέλη της (Selbstorganschaft), ασκούν τη διαχείριση και εκπροσώπηση. Όπως και στην ατομική επιχείρηση, η ομόρρυθμη εταιρεία έχει την εμπορική ιδιότητα, όταν ασκεί ορισμένη εμπορία συγκεκριμένου μεγέθους (εμπορία δυνάμει επιχειρηματικού αντικειμένου) ή εγγράφε-

ται στο βιβλίο εταιρειών (εμπορία δυνάμει εγγραφής στο βιβλίο εταιρειών). Κατά κανόνα η εταιρεία λαμβάνει το αστικό όνομα ενός εκ των εταίρων. Η ίδρυση της ομόρρυθμης εταιρείας είναι κι αυτή απλή και δεν χρήζει ορισμένου νόμιμου τύπου. Νόμιμη βάση είναι κατά πρώτο λόγο ο Εμπορικός Κώδικας όπως ισχύει σήμερα.

6.2.3. Ετερόρρυθμη εταιρεία

Η ετερόρρυθμη εταιρεία είναι εταιρικός τύπος που μοιάζει σε μεγάλο βαθμό με την ομόρρυθμη και κατ' αρχήν παρουσιάζει όλα τα νομικά χαρακτηριστικά μιας ομόρρυθμης εταιρείας, συνεπώς, οι παραπάνω παρατηρήσεις για την ομόρρυθμη εταιρεία ισχύουν και για την ετερόρρυθμη εταιρεία.

Η μοναδική διαφορά με την ομόρρυθμη εταιρεία έγκειται στο ότι δεν ευθύνονται απεριόριστα όλοι οι συμμετέχοντες εταίροι της ετερόρρυθμης εταιρείας με ολόκληρη την προσωπική τους περιουσία, αλλά γίνεται διάκριση μεταξύ των ομόρρυθμων και των ετερόρρυθμων εταίρων. Σε μια ετερόρρυθμη εταιρεία πρέπει να συμμετέχει τουλάχιστον ένας ομόρρυθμος εταίρος, ο οποίος εκπροσωπεί την εταιρεία προς τα έξω και ευθύνεται απεριόριστα με ολόκληρη την περιουσία του. Παράλληλα όμως, πρέπει να υπάρχει τουλάχιστον ένας ετερόρρυθμος εταίρος, ο οποίος ευθύνεται μόνο κατά το ύψος της εισφοράς του.

Νομική βάση είναι κατά πρώτο λόγο ο Εμπορικός Κώδικας στην παρούσα ισχύουσα μορφή του.

6.2.4. Αναγνωρισμένη κερδοσκοπική εταιρεία

Οι αναγνωρισμένες κερδοσκοπικές εταιρείες (eingetragene Erwerbsgesellschaft) αποτελούν, ανάλογα με το αντικείμενο, μια επέκταση του μοντέλου της ομόρρυθμης και της ετερόρρυθμης εταιρείας και στον τομέα των μικρών εμπορικών επιχειρήσεων. Αντίστοιχα, υπάρχουν δύο διαφορετικές διαμορφώσεις της αναγνωρισμένης κερδοσκοπικής εταιρείας, συγκεκριμένα, η ομόρρυθμη κερδοσκοπι-

κή εταιρεία που βασίζεται στη νομική μορφή της ομόρρυθμης εταιρείας και η ετερόρρυθμη κερδοσκοπική εταιρεία που βασίζεται στη νομική μορφή της ετερόρρυθμης εταιρείας. Κοινό χαρακτηριστικό όλων των αναγνωρισμένων κερδοσκοπικών εταιρειών είναι ότι – όπως εκφράζει ήδη η ονομασία του – εγγράφονται στο βιβλίο εταιρειών, παρ' όλο που ασκούν μικροεμπορία.

Νομική βάση είναι ο νόμος για τις κερδοσκοπικές εταιρείες του 1990 ως ισχύει σήμερα.

6.2.5. Αφανής εταιρεία

Ο αφανής εταίρος συμμετέχει με εισφορά κεφαλαίου σε μια εμπορική επιχείρηση χωρίς να εμφανίζεται ως εταίρος προς τα έξω. Η αφανής εταιρεία είναι αμιγής εσωτερική εταιρεία. Η περιουσία ανήκει μόνο στον ιδιοκτήτη, η δε κεφαλαιουχική εισφορά του αφανούς εταίρου περιέρχεται στην περιουσία του ιδιοκτήτη και τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις θεμελιώνονται μόνο από το πρόσωπό του. Αντίθετα, ο αφανής εταίρος κατ' αρχήν συμμετέχει στα κέρδη καθώς και στις ζημιές κι έχει δικαίωμα ελέγχου της διαχείρισης.

Η ίδρυση αφανούς εταιρείας δεν συνδέεται με ορισμένο νόμιμο τύπο. Νομική βάση της είναι ο Εμπορικός Κώδικας και κυρίως ο Γενικός Αστικός Κώδικας (ABGB) ως ισχύουν σήμερα.

6.2.6. Ευρωπαϊκός Όμιλος Οικονομικού Σκοπού

Ο Ευρωπαϊκός Όμιλος Οικονομικού Σκοπού (ΕΟΟΣ) μπορεί να σχηματισθεί στην Αυστρία από το 1995. Ουσιαδές γνώρισμα του ΕΟΟΣ είναι ο διασυνοριακός του χαρακτήρας, διότι ο ΕΟΟΣ πρέπει να αποτελείται από δύο τουλάχιστον μέλη, τα οποία έχουν την κύρια διοίκησή τους ή ασκούν την κύρια δραστηριότητά τους σε διαφορετικά κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όταν εκλείπει αυτή η προϋπόθεση, δημιουργείται αναγκαστικός λόγος λύσης του ΕΟΟΣ.

Ο σκοπός ενός ΕΟΟΣ έγκειται μόνο στην προώθηση της οικονομικής δραστηριότητας των μελών του. Προς το σκοπό αυτό ο ΕΟΟΣ μπορεί να αναλάβει

μόνο βοηθητική δραστηριότητα, η οποία πρέπει να τελεί σε στενή συνάφεια με την κύρια δραστηριότητα και δεν μπορεί να αποσκοπεί στην επίτευξη κέρδους του ίδιου του ΕΟΟΣ. Για παράδειγμα, ένας ΕΟΟΣ μπορεί να συσταθεί για τους εξής σκοπούς: αγοραστικές κοινότητες, συνεργασίες έρευνας και ανάπτυξης προϊόντων και εξυπηρέτησης πελατών.

Για την ίδρυση πρέπει να συναφθεί έγγραφη ιδρυτική σύμβαση και να αναγγελθεί στο βιβλίο εταιρειών από όλα τα μέλη. Η καταχώριση έχει συστατική ενέργεια. Από αυτό το χρονικό σημείο ο ΕΟΟΣ είναι αυτόνομος φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, αποτελεί εμπορική εταιρεία κατά την έννοια του Εμπορικού Κώδικα και έμπορος δυνάμει της νομικής μορφής, όχι όμως νομικό πρόσωπο. Νομική βάση στην Αυστρία είναι ο εκτελεστικός νόμος του ΕΟΟΣ του 1995 στην ισχύουσα μορφή του.

6.3. Σωματείο και κεφαλαιουχικές εταιρείες

6.3.1. Σωματείο

Το σωματείο είναι ένωση προσώπων με δική του νομική προσωπικότητα, για την επίτευξη ενός κοινού σκοπού, δεν μπορεί, όμως, να αποσκοπεί στην επίτευξη κέρδους. Τα καταστατικά των σωματείων μπορούν κατ' αρχήν να συμφωνηθούν ελεύθερα, στη συνέχεια, όμως, πρέπει να υποβάλλονται εγγράφως και να κατατίθενται στην αρμόδια αρχή, η οποία σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί να απαγορεύσει τη σύσταση του σωματείου εντός ορισμένης προθεσμίας.

Κεντρικό μητρώο σωματείων δεν υπάρχει στην Αυστρία μέχρι σήμερα, υπάρχει, όμως, ήδη νομοθετική πρόβλεψη. Νομική βάση είναι ο νέος νόμος για τα σωματεία του 2002, όπως ισχύει σήμερα.

6.3.2. Εταιρεία περιορισμένης ευθύνης

Η εταιρεία περιορισμένης ευθύνης (Ε.Π.Ε.) είναι ο συνηθέστερος νομικός τύπος κεφαλαιουχικής εταιρείας στην Αυστρία, όπου συμμετέχουν ένας ή πε-

ρισσότεροι εταίροι με καταβολή κεφαλαιουχικών εισφορών προς την εταιρεία. Το ελάχιστο κεφάλαιο της εταιρείας ανέρχεται σε 35.000 Ευρώ, εκ των οποίων τουλάχιστον το ήμισυ πρέπει να είναι καταβεβλημένο κατά την ίδρυση. Οι συμμετέχοντες εταίροι ευθύνονται κατ' αρχήν μόνο κατά το ύψος της καταβληθείσας κεφαλαιουχικής τους εισφοράς και όχι με άλλη προσωπική περιουσία.

Για την ίδρυση μιας Ε.Π.Ε. απαιτείται γραπτή εταιρική σύμβαση μεταξύ των εταίρων ή δήλωση για τη σύσταση Ε.Π.Ε. σε περίπτωση μονοπρόσωπης εταιρείας (η λεγόμενη μονοπρόσωπη ίδρυση), πάντοτε με τον τύπο της συμβολαιογραφικής πράξης. Η σύμβαση ή η δήλωση πρέπει να περιέχει ρύθμιση τουλάχιστον για τα ακόλουθα σημεία:

- επωνυμία της εταιρείας με την προθήκη «εταιρεία περιορισμένης ευθύνης» ή αντίστοιχη συντομογραφία (Ε.Π.Ε.)
- έδρα
- εταιρικό σκοπό
- εταιρικό κεφάλαιο
- ονόματα των συμμετεχόντων εταίρων και συμμετοχή τους στο εταιρικό κεφάλαιο
- διάρκεια της εταιρείας.

Η Ε.Π.Ε. είναι νομικό πρόσωπο και, συνεπώς, ανεξάρτητος φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων κι εκπροσωπείται προς τα έξω από τον διαχειριστή ή τους διαχειριστές. Το νομικό πρόσωπο δημιουργείται στις προς τα έξω σχέσεις με την εγγραφή στο ηλεκτρονικά τηρούμενο βιβλίο εταιρειών της Αυστριακής Δημοκρατίας. Δυνάμει της καταχώρισης στο βιβλίο εταιρειών κάθε Ε.Π.Ε. έχει την εμπορική ιδιότητα. Για την καταχώριση στο βιβλίο εταιρειών είναι απαραίτητα σε κάθε περίπτωση τα ακόλουθα έγγραφα:

- αντίτυπο της εταιρικής σύμβασης ή της δήλωσης για τη σύσταση Ε.Π.Ε.
- απόφαση εταίρων για τον ορισμό διαχειριστή ή διαχειριστών και την εξουσία εκπροσώπησης τους
- υπόδειγμα εταιρικής υπογραφής του διαχειριστή ή των διαχειριστών
- τραπεζική βεβαίωση για την απόδειξη της καταβολής τουλάχιστον του μισού εταιρικού κεφαλαίου
- δήλωση ίδιου υπολογισμού ή πιστο-

ποιητικό φορολογικής ενημερότητας της Εφορίας ως απόδειξη για την πληρωμή του εταιρικού φόρου (1% του καταβεβλημένου εταιρικού κεφαλαίου)². Η σύμπραξη συμβολαιογράφου απαιτείται επίσης λ.χ. σε δηλώσεις ανάληψης νέας εταιρικής μερίδας, στη μεταβίβαση και τις συμφωνίες για τη μελλοντική εκχώρηση εταιρικών μεριδίων, σε αποφάσεις για τροποποιήσεις της εταιρικής σύμβασης και για τη λύση της εταιρείας, καθώς και σε διάφορα μέτρα επανίδρυσης (συγχωνεύσεις, διασπάσεις και μετασχηματισμοί). Νομική βάση είναι κατά κύριο λόγο ο νόμος περί εταιρειών περιορισμένης ευθύνης του 1906, όπως ισχύει σήμερα.

6.3.3. Ανώνυμη εταιρεία

Η ανώνυμη εταιρεία (Α.Ε.) είναι η κλασική βασική μορφή κεφαλαιουχικής εταιρείας. Σε αντίθεση με τις προσωπικές εταιρείες, στο επίκεντρο δεν βρίσκεται η ανάμειξη των εταίρων με την προσωπική τους εργασία, αλλά η κεφαλαιουχική εισφορά τους. Κατά κανόνα είναι χαρακτηριστικό για μια Α.Ε. ότι οι μέτοχοι έχουν άλλα επαγγελματικά ενδιαφέροντα και θεωρούν την κεφαλαιουχική εισφορά μόνο ως περιουσιακή τοποθέτηση. Αντίστοιχα, η διαχείριση και ο έλεγχός της κερδίζουν σε σημασία σε σχέση με τις προσωπικές εταιρείες.

Οι σημαντικότερες έννομες συνέπειες αυτής της που απορρέουν από τη νομική μορφή της Α.Ε. είναι ο αποκλεισμός της προσωπικής ευθύνης των εταίρων και η διαίρεση του εταιρικού κεφαλαίου σε τυποποιημένα μερίδια, τις μετοχές, οι οποίες είναι σχετικά εύκολα μεταβιβάσιμες από νομικής και πρακτικής πλευράς. Η λειτουργική δραστηριότητα ασκείται μέσω ειδικών οργάνων και γι' αυτόν το λόγο πρέπει να τηρούνται αυστηρές διατάξεις για την προστασία των μετόχων και των δανειστών.

Το μετοχικό κεφάλαιο της εταιρείας ανέρχεται σε 70.000 Ευρώ και διαιρείται σε μετοχές, οι οποίες μπορούν να εκδοθούν είτε ως μετοχές με ονομαστική αξία είτε ως μετοχές χωρίς ονομαστική αξία. Οι μετοχές με ονομαστική αξία έχουν ένα ορισμένο ποσό που ανέρχεται σε τουλάχιστον ένα (1) Ευρώ

ή πολλαπλάσιό του. Η μετοχή χωρίς ονομαστική αξία δεν έχει ονομαστικό ποσό και γι' αυτόν το λόγο το μέτρο της συμμετοχής στην Α.Ε. προκύπτει μόνο από τη σχέση με τις άλλες μετοχές, διότι σ' αυτήν την περίπτωση υπάρχει μόνο ενιαία διαίρεση σε τεμάχια.

Κατά την ίδρυση της Α.Ε. υπάρχουν δύο διαφορετικές διαδικασίες, συγκεκριμένα, η ενιαία ή ταυτόχρονη ίδρυση και η κλιμακωτή ή διαδοχική ίδρυση. Πρακτική σημασία έχει μόνο η ενιαία ίδρυση, κατά την οποία οι ιδρυτές αναλαμβάνουν όλες τις μετοχές με την υποχρέωση να καταβάλουν εισφορά στο ύψος του ποσού της έκδοσης, οπότε πρέπει να καταβληθεί νομίμως τουλάχιστον το ένα τέταρτο του μετοχικού κεφαλαίου. Στην περίπτωση της κλιμακωτής ίδρυσης αναλαμβάνεται μέρος μόνο του μετοχικού κεφαλαίου από τους ιδρυτές και το υπόλοιπο ποσό προσφέρεται σ' ένα ευρύτερο κοινό, γι' αυτό και πρέπει να τηρούνται πολλές πολύπλοκες προστατευτικές διατάξεις που εμπόδισαν την ευρεία διάδοση αυτής της μορφής ίδρυσης.

Απαιτείται έγγραφη εταιρική σύμβαση (καταστατικό) μεταξύ των εταίρων με τον τύπο της συμβολαιογραφικής πράξης. Η σύμβαση πρέπει να περιέχει ρύθμιση τουλάχιστον για τα ακόλουθα σημεία:

- επωνυμία με την προθήκη «Ανώνυμη Εταιρεία» ή αντίστοιχη συντομογραφία (Α.Ε.)
- έδρα
- σκοπό
- μετοχικό κεφάλαιο και διαίρεσή του σε μετοχές (με ή χωρίς ονομαστική αξία)
- όργανα της εταιρείας
- διάρκεια της εταιρείας
- κατανομή των εξόδων ίδρυσης.

Η Α.Ε. έχει δική της νομική προσωπικότητα και, συνεπώς, αποτελεί ανεξάρτητο φορέα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων κι εκπροσωπείται προς τα έξω από το διοικητικό συμβούλιο (Vorstand), το οποίο με τη σειρά του διορίζεται από το εποπτικό συμβούλιο (Aufsichtsrat). Το νομικό πρόσωπο συστήνεται ως προς τις εξωτερικές του σχέσεις με την εγγραφή στο ηλεκτρονικά τηρούμενο βιβλίο εταιρειών της Αυστριακής Δημοκρατίας. Δυνάμει της εγγραφής στο βι-

βλίο εταιρειών κάθε Α.Ε. είναι έμπορος. Για την εγγραφή στο βιβλίο εταιρειών απαιτούνται οπωσδήποτε τα ακόλουθα έγγραφα:

- αντίτυπο του καταστατικού
- απόφαση του εποπτικού συμβουλίου για το διορισμό του διοικητικού συμβουλίου και την εξουσία εκπροσώπησης αυτού
- πρακτικό σύστασης των ιδρυτών
- έκθεση ελέγχου του διοικητικού συμβουλίου και του εποπτικού συμβουλίου
- δείγματα υπογραφών των μελών του διοικητικού συμβουλίου
- τραπεζική βεβαίωση για την απόδειξη της καταβολής τουλάχιστον του ενός τετάρτου του μετοχικού κεφαλαίου
- δήλωση ίδιου υπολογισμού ή πιστοποιητικό φορολογικής ενημερότητας της Εφορίας ως αποδεικτικό για την πληρωμή του φόρου εταιρειών (1% του καταβεβλημένου εταιρικού κεφαλαίου)³
- κατανομή των εξόδων ίδρυσης.

Η σύμπραξη συμβολαιογράφου απαιτείται για τη βεβαίωση του καταστατικού και απαιτείται περαιτέρω, για παράδειγμα, κατά τη μεταγενέστερη ανάληψη μετοχών από τους ιδρυτές, τον ορισμό του πρώτου εποπτικού συμβουλίου και των ελεγκτών της πρώτης εταιρικής χρήσης, σε όλες τις αποφάσεις γενικών συνελεύσεων, καθώς και σε διάφορα μέτρα μετασχηματισμού (συγχωνεύσεις, διασπάσεις και μετατροπές).

Νομική βάση είναι κυρίως ο νόμος περί ανωνύμων εταιρειών του 1965 όπως ισχύει σήμερα.

6.3.4. Συνεταιρισμός

Ο νόμος για τους συνεταιρισμούς ορίζει τους συνεταιρισμούς ως ενώσεις χωρίς κλειστό αριθμό μελών, οι οποίες ουσιαστικά εξυπηρετούν την πρόωθηση του κέρδους ή της οικονομίας των μελών τους. Οι συνεταιρισμοί καταλαμβάνουν μια ενδιάμεση θέση μεταξύ προσωπικών και κεφαλαιουχικών εταιρειών. Τα γνωρίσματα που υιοθετούν από τις κεφαλαιουχικές εταιρείες είναι η ιδιότητα του νομικού προσώπου και ο περιορισμός της ευθύνης για τα μέλη τους.

Η ίδρυση απαιτεί συναφθείσα εγγράφως σύμβαση συνεταιρισμού (καταστατικό)

με ορισμένο ελάχιστο περιεχόμενο. Επειδή ο κύκλος των μελών είναι ανοιχτός και κάθε μέλος πρέπει να αναλάβει ένα μερίδιο στο συνεταιρισμό, είναι μεταβλητό και το κεφάλαιο του συνεταιρισμού. Κατά κανόνα η σύνθεση των οργάνων του συνεταιρισμού, δηλ. του διοικητικού συμβουλίου και του εποπτικού συμβουλίου, καλύπτεται από τον κύκλο των μελών του συνεταιρισμού. Ως ένωση προσώπων ο συνεταιρισμός συστήνεται με την εγγραφή του στο βιβλίο εταιρειών.

Κύρια νομική βάση είναι ο νόμος περί συνεταιρισμών του 1873, όπως ισχύει σήμερα.

6.4. Ιδιωτικό ίδρυμα

Το ιδιωτικό ίδρυμα είναι ανεξάρτητος φορέας δικαίου, στον οποίο έχει αφιερωθεί περιουσία από τον ιδρυτή, προκειμένου με την εκμετάλλευση, διοίκηση και αξιοποίησή της να εξυπηρετήσει την εκπλήρωση ενός επιτρεπόμενου, καθορισμένου από τον ιδρυτή σκοπού. Όταν ο ιδρυτής έχει κάνει επιφύλαξη, το ιδιωτικό ίδρυμα μπορεί και να ανακληθεί.

Το ιδιωτικό ίδρυμα δεν επιτρέπεται

- να ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα που υπερβαίνει την απλή δευτερεύουσα δραστηριότητα
- να αναλάβει την διαχείριση εμπορικής εταιρείας και
- να είναι προσωπικά ευθυνόμενος εταίρος προσωπικής εταιρείας του εμπορικού δικαίου ή αναγνωρισμένης κερδοσκοπικής εταιρείας.

Η επωνυμία του ιδιωτικού ιδρύματος πρέπει να περιέχει τις λέξεις «Ιδιωτικό Ίδρυμα» χωρίς συντομογραφία. Η περιουσία του ιδρύματος πρέπει να ανέρχεται σε τουλάχιστον 70.000 Ευρώ. Το ιδιωτικό ίδρυμα ιδρύεται με δήλωση υπό τον τύπο της συμβολαιογραφικής πράξης και συστήνεται με την εγγραφή της δήλωσης στο βιβλίο εταιρειών. Ο νόμος για τα ιδιωτικά ιδρύματα προβλέπει στην Α 9 εδ. 1 τα απαραίτητα συστατικά της δήλωσης, ενώ άλλα πιθανά σημεία αναφέρονται στην Α 9 εδ. 2.

Όργανα του ιδιωτικού ιδρύματος είναι το αποτελούμενο από τρία τουλάχιστον μέλη διοικητικό συμβούλιο του ιδρύματος, στο οποίο, όμως, δεν μπορεί να

ανήκει κανείς ευνοούμενος από αυτό, ο ελεγκτής του ιδρύματος και ενδεχομένως το εποπτικό συμβούλιο.

Εκτός από τη συστατική πράξη του ιδρύματος, η οποία κατατίθεται στο βιβλίο εταιρειών και, συνεπώς, υπάρχει πρόσβαση του κοινού σ' αυτήν, υπάρχει η δυνατότητα να καταρτισθεί συμπληρωματική πράξη του ιδρύματος, η οποία δεν υποβάλλεται στο βιβλίο εταιρειών και, επομένως, ρυθμίζει κατά κανόνα κυρίως την περιουσία που έχει αφιερωθεί.

Με την αναγγελία στο βιβλίο εταιρειών υποβάλλονται οπωσδήποτε τα ακόλουθα έγγραφα:

- η ιδρυτική πράξη του ιδρύματος σε δημόσια επικυρωμένο αντίγραφο
- η δημόσια επικυρωμένη δήλωση όλων των μελών του διοικητικού συμβουλίου ότι η περιουσία του ιδρύματος βρίσκεται στην ελεύθερη διάθεσή τους
- τραπεζική βεβαίωση για τα χρηματικά ποσά που έχουν αφιερωθεί
- έκθεση ελέγχου του ελεγκτή της ίδρυσης, όταν η ελάχιστη περιουσία δεν καταβάλλεται χρηματικώς σε εγγώριο νόμισμα.

Πρωταρχική νομική βάση είναι ο νόμος για τα ιδιωτικά ιδρύματα του 1993 στην παρούσα ισχύουσα μορφή του.

7. Ιδιωτικό διεθνές δίκαιο

7.1. Γενικά

Το αυστριακό ιδιωτικό διεθνές δίκαιο ρυθμίζεται κατά κύριο λόγο στο νόμο ιδιωτικού διεθνούς δικαίου του 1978 στη σημερινή ισχύουσα μορφή του.

Το αυστριακό ιδιωτικό διεθνές δίκαιο ορίζει κατ' ιδίαν το εφαρμοστέο δίκαιο για τους επιμέρους τομείς του δικαίου και βασίζεται στην αρχή της καθολικής παραπομπής, δηλ. πρέπει να λαμβάνονται υπόψη περαιτέρω παραπομπές ή αναπαρομπές του αλλοδαπού δικαίου (renvoi).

7.2. Ενοχικό δίκαιο

7.2.1. Εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές

Ως προς τη σύνδεση των συμβατικών ενοχών οι αυστριακές διατάξεις των ΑΛ 36 έως 45 του νόμου ιδιωτικού διεθνούς δικαίου καταργήθηκαν χωρίς να αντικα-

τασταθούν και από την 1.12.1998 αντικαταστάθηκαν από την ευρωπαϊκή «Σύμβαση για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές» της 19ης Ιουνίου 1980 (Σύμβαση). Σύμφωνα με τη Σύμβαση για τον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου αποφασιστική είναι κατά πρώτο λόγο η ελεύθερη επιλογή δικαίου των μερών και κατά δεύτερο λόγο η αρχή του στενότερου συνδέσμου, για την εύρεση του οποίου υπάρχουν διάφορα νόμιμα τεκμήρια.

7.2.2. Εφαρμοστέο δίκαιο στην πληρεξουσιότητα και τη δικαιοπρακτική ικανότητα

Ζητήματα για την αυτοεκπροσώπηση και την ικανότητα δικαίου και προς δικαιοπραξία κατ' αρχήν δεν εμπίπτουν στη Σύμβαση, αλλά το άρθρο 11 της Σύμβασης παρέχει ορισμένη προστασία της εμπιστοσύνης στη ρύθμιση της ικανότητας δικαίου και της δικαιοπρακτικής ικανότητας στον τόπο σύναψης της σύμβασης. Σύμφωνα με το αυστριακό ιδιωτικό διεθνές δίκαιο το εφαρμοστέο δίκαιο στην πληρεξουσιότητα είναι το δίκαιο που ορίζει ο αντιπροσωπευόμενος, άλλως το δίκαιο του τόπου δραστηριότητας του αντιπροσώπου.

7.2.3. Εφαρμοστέο δίκαιο στον τύπο

Στο μέτρο που δεν υπάρχουν ειδικές διατάξεις για το εφαρμοστέο δίκαιο στον τύπο⁴, ο τύπος των εννόμων πράξεων ρυθμίζεται κατά το εφαρμοστέο ουσιαστικό δίκαιο (*lex causae*) ή κατά το δίκαιο του κράτους, στο οποίο λαμβάνει χώρα η έννομη πράξη (*lex loci actus*).

Εάν το εφαρμοστέο για τον τύπο δίκαιο της συναλλαγής προβλέπει την τήρηση αυστηρού τύπου, ιδίως τη σύμπραξη συμβολαιογράφου ως δημοσίου λειτουργού, τότε ο τύπος αυτός μπορεί να αναπληρωθεί και με τη συμμετοχή δημοσίου λειτουργού ξένου κράτους, εφόσον η δραστηριότητά του ως δημοσίου λειτουργού είναι ισότιμη με αυτήν που απαιτείται από την *lex causae*⁵. Έτσι, η συμβολαιογραφική πράξη που απαιτείται από το αυστριακό δίκαιο για τη μεταβίβαση μεριδίων Ε.Π.Ε. μπορεί να καταρτισθεί για παράδειγμα και από Γερμανό συμβολαιογράφο, επειδή η δραστηριότητα του τελευταίου ταξινομείται ως ισότιμη

μη μ' αυτήν του Αυστριακού συμβολαιογράφου.

7.3. Εμπράγματο δίκαιο

Η κτήση και απώλεια εμπράγματων δικαιωμάτων σε υλικά πράγματα, συμπεριλαμβανομένης της κατοχής, κρίνονται κατά το δίκαιο του κράτους, στο οποίο βρίσκονται τα πράγματα (*lex rei sitae*).

7.4. Οικογενειακό δίκαιο

7.4.1. Προσωπικά έννομα αποτελέσματα του γάμου

Τα προσωπικά έννομα αποτελέσματα του γάμου ρυθμίζονται κατά την Α 18 του Νόμου Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου λαμβανομένων υπόψη των περαιτέρω παραπομπών και αναπαραπομπών, με απλά λόγια, πρώτα κατά το κοινό (ελλείψει τέτοιου, κατά το τελευταίο κοινό) εφαρμοστέο στις προσωπικές σχέσεις των συζύγων δίκαιο, διαφορετικά σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους της κοινής συνήθους διαμονής (ελλείψει τέτοιας, σύμφωνα με την τελευταία κοινή διαμονή που έχει διατηρήσει ο ένας σύζυγος). Χρονικά κρίσιμο είναι εδώ το εκάστοτε πραγματικό χρονικό σημείο, επομένως, κατά το αυστριακό δίκαιο το εφαρμοστέο δίκαιο είναι μεταβλητό.

7.4.2. Εφαρμοστέο δίκαιο στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων και στο διαζύγιο

Διαφορετικά έχουν, όμως, τα πράγματα ως προς το εφαρμοστέο δίκαιο στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων, το οποίο ορίζεται κατά το εφαρμοστέο δίκαιο για τα αποτελέσματα του γάμου κατά το χρόνο της τέλεσης του γάμου και, συνεπώς, αποτελεί σταθερό εφαρμοστέο δίκαιο. Ως προς το δίκαιο των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων επιτρέπεται και η ρητή επιλογή δικαίου από τους συζύγους.

Οι προϋποθέσεις και τα αποτελέσματα του διαζυγίου ρυθμίζονται κατά πρώτο λόγο από το εφαρμοστέο στα αποτελέσματα του γάμου δίκαιο κατά το χρόνο του διαζυγίου. Ανεξάρτητα, όμως, από το εφαρμοστέο δίκαιο για το διαζύγιο κρίνονται φερ' ειπείν οι συνέπειες του διαζυγίου για το επώνυμο (Α 13 Νόμου

Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου), το ζήτημα της δυνατότητας τέλεσης νέου γάμου (Α 17 Νόμου Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου) και τα αποτελέσματα του διαζυγίου για την περιουσία (Α 19 Νόμου Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου). Κατά με το δίκαιο των περιουσιακών σχέσεων προσδιορίζεται επίσης η κατανομή των συζυγικών αποταμιεύσεων κατά την έννοια της Α 18 του αυστριακού νόμου περί γάμου (ενώ η διανομή της συζυγικής κατοικίας και της λοιπής συζυγικής περιουσίας χρήσεως κατά την κρατούσα γνώμη δεν θεωρείται ως αποτέλεσμα για την περιουσία, αλλά αποτέλεσμα του διαζυγίου κατά την έννοια της Α 20 του Νόμου Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου).

7.5. Κληρονομικό δίκαιο

7.5.1. Εφαρμοστέο ουσιαστικό κληρονομικό δίκαιο

Η διαδοχή αιτία θανάτου κρίνεται κατά το εφαρμοστέο δίκαιο στις προσωπικές σχέσεις του κληρονομούμενου κατά το χρόνο του θανάτου. Η επιλογή δικαίου απαγορεύεται κατά το αυστριακό δίκαιο σε όλα τα θέματα κληρονομικού δικαίου.

7.5.2. Εφαρμοστέο δίκαιο στον τύπο των διαθηκών

Ο τύπος και το κύρος των διατάξεων τελευταίας βούλησης ευρίσκεται κατά την Α 30 του Νόμου Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου και σύμφωνα με τη Σύμβαση της Χάγης για τις διαθήκες, η οποία ισχύει και στην Αυστρία, συνεπώς, διατάξεις τελευταίας βούλησης που έχουν καταρτισθεί εγκύρωσ με τον τύπο του τόπου όπου έγινε η διαθήκη, αναγνωρίζονται στην Αυστρία.

7.5.3. Διαδικασία κληρονομιάς

Για τους υπηκόους της Αυστρίας διεξάγεται διαδικασία της κληρονομιάς ως προς τα ακίνητα που βρίσκονται στην Αυστρία και τη συνολική παγκόσμια κινητή περιουσία και μάλιστα ανεξάρτητα από το γεγονός, εάν λαμβάνει χώρα τέτοια διαδικασία σε άλλο κράτος (αρχή της διάσπασης της κληρονομιάς - *Nachlaispaltung*).

Για αλλοδαπούς υπηκόους διεξάγεται σε κάθε περίπτωση διαδικασία κληρονομιάς

για τα ακίνητα που βρίσκονται στην Αυστρία και υπό ορισμένες προϋποθέσεις και για την κινητή περιουσία (ιδίως σε περίπτωση τελευταίας κατοικίας στην Αυστρία).

7.6. Εταιρικό δίκαιο

Το εφαρμοστέο δίκαιο στις προσωπικές σχέσεις ενός νομικού προσώπου είναι το δίκαιο του κράτους, στο οποίο ο φορέας του δικαίου έχει την πραγματική έδρα της κεντρικής του διοίκησης. Σύμφωνα με το εσωτερικό αυστριακό δίκαιο ισχύει, επομένως, η θεωρία της έδρας (και όχι η θεωρία της ίδρυσης).

Πάντως, όπως και σε άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης τίθεται το ερώτημα της συμβατότητας της θεωρίας της έδρας με το ευρωπαϊκό δίκαιο, ιδίως με την ελευθερία εγκατάστασης και γι' αυτό το Ανώτατο Δικαστήριο της Αυστρίας (OGH) έχει εγκαταλείψει τη θεωρία της έδρας σε σχέση με εταιρείες από άλλα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

7.7. Επισημείωση

Η Αυστρία είναι συμβαλλόμενο κράτος της Σύμβασης της Χάγης της 5.10.1961 για την κατάργηση της υποχρέωσης επικυρώσεως αλλοδαπών δημοσίων εγγράφων και γι' αυτό το λόγο για την αναγνώριση συμβολαιογραφικών εγγράφων από άλλα συμβαλλόμενα κράτη αρκεί επισημείωση (apostille) και δεν προβλέπεται πρόσθετη βεβαίωση.

8. Φορολογικό δίκαιο

8.1. Φόρος μεταβίβασης ακινήτων

Στο φόρο μεταβίβασης ακινήτων υπόκεινται οι πράξεις κτήσεως ακινήτων (ιδίως η αγορά και ανταλλαγή), όχι όμως η κτήση αιτία θανάτου ή οι δωρεές.

Ο φόρος μεταβίβασης ακινήτων ανέρχεται κατ' αρχήν σε 3,5% του τιμήματος (της αντιπαροχής), ενώ στον τομέα των στενότερων οικογενειακών σχέσεων μόνο σε 2%. (Τα δικαστικά δικαιώματα καταχώρισης για το κτηματολόγιο ανέρχεται σε 1%). Για τον υπολογισμό του φόρου υπάρχουν δύο δυνατότητες: είτε ο φόρος υπολογίζεται ηλεκτρονικά από τους ίδιους τους συμβολαιογράφους (και άλλες εξουσιοδοτημένες υπηρεσίες) και καταβάλλεται στη συνέχεια στην Εφορία στο όνομα των

συμβαλλόμενων μερών είτε η φορολογητέα πράξη κτήσης αναγγέλλεται (κατά κανόνα επίσης ηλεκτρονικά) στην Εφορία, η οποία υπολογίζει το φόρο και τον επιβάλλει άμεσα στα μέρη. Η δήλωση για τον ίδιο υπολογισμό του φόρου στην πρώτη περίπτωση ή το πιστοποιητικό φορολογικής ενημερότητας της Εφορίας στη δεύτερη περίπτωση είναι απαραίτητη προϋπόθεση για εγγραφές στο κτηματολόγιο.

Στη σημερινή συμβολαιογραφική πρακτική η συντριπτική πλειοψηφία όλων των πράξεων κτήσεως ήδη γίνεται με ίδιο υπολογισμό ηλεκτρονικά μέσω ίδιας υπηρεσίας επικοινωνίας μέσω Διαδικτύου με την φορολογική αρχή (FINANZ online) και ο φόρος διαβιβάζεται προς τη φορολογική αρχή στο όνομα των μερών. Ο συμβολαιογράφος στις περιπτώσεις αυτές δεν φέρει καμία ευθύνη για την ορθότητα του περιεχομένου του ίδιου υπολογισμού, φέρει όμως αυστηρή ευθύνη για την εμπρόθεση καταβολή όλων των φόρων και τελών που έχουν προκύψει με ίδιο υπολογισμό.

8.2. Φόρος κληρονομιών και δωρεών

Κτήσεις αιτία θανάτου, καθώς και χαρακτηριστικές διαθέσεις εν ζωή υπόκεινται σε φορολόγηση βάσει του νόμου για το φόρο κληρονομιών και δωρεών. Ο υπολογισμός του φόρου διαμορφώνεται με διπλή προοδευτικότητα, πρώτον ανάλογα με την εγγύτητα της οικογενειακής σχέσης (φορολογικές κατηγορίες I έως V) και ανάλογα με την αξία της διάθεσης. Για παράδειγμα, ο φόρος στην φορολογική κατηγορία I (σύζυγος και τέκνα) για διάθεση μέχρι 7.300 Ευρώ ανέρχεται σε 2%, για διαθέσεις πάνω από 4.380.000 Ευρώ σε 15% και στην φορολογική κατηγορία V (έλλειψη συγγένειας) για διάθεση μέχρι 7.300 Ευρώ σε 14% και σε διαθέσεις άνω των 4.380.000 Ευρώ σε 60%.

Στην κτήση ακινήτων επιβάλλεται επιπλέον ισοδύναμο φόρο μεταβίβασης ακινήτων ύψους 3,5% (2% για στενούς συγγενείς). Για πρόσωπα των φορολογικών κατηγοριών I και II υπάρχει ποσό 2.200 Ευρώ που απαλλάσσεται του φόρου, για τις φορολογικές κατηγορίες III και IV ποσό 440 Ευρώ και για τη φορολογική κατηγορία V ποσό 110 Ευρώ.

Από τη φορολογία εξαιρούνται εξ ολο-

κλήρου κτήσεις αιτία θανάτου από τη λεγόμενη τελικώς φορολογητέα περιουσία, ήτοι ιδίως τραπεζικές πιστώσεις που υπόκεινται στο φόρο κεφαλαίου (λογαριασμοί, καταθέσεις ταμειευτηρίου, παρακαταθήκες αξιογράφων κ.λπ.). Μέχρι τα τέλη του 2003 απαλλάσσονται επίσης εξ ολοκλήρου από το φόρο δωρεών δωρεές εν ζωή βιβλιαρίων ταμειευτηρίου στις φορολογικές κατηγορίες I έως IV, στη δε φορολογική κατηγορία V υπάρχει απαλλασσόμενο ποσό 100.000 Ευρώ.

Φορολογική υποχρέωση στην Αυστρία υπάρχει όταν ο κληρονομούμενος κατά το χρόνο του θανάτου ή σε δωρεές ο αποκτών είναι κάτοικος Αυστρίας. Ως κάτοικοι Αυστρίας (Inländer) θεωρούνται Αυστριακοί υπήκοοι, αλλοδαποί με κατοικία ή συνήθη διαμονή στην Αυστρία, καθώς και νομικά πρόσωπα με έδρα στην Αυστρία. Προσωπική ευθύνη για την πληρωμή του φόρου κληρονομιών (δωρεών) βαρύνει, εκτός από τον οφειλέτη του φόρου, και κάθε πρόσωπο που φυλάσσει την κληρονομία ή το δωρηθέν πράγμα ή τμήματα αυτού, όταν παραλείφθηκε αντίστοιχη εξασφάλιση του φόρου. Γι' αυτόν το λόγο συνηθίζεται οι Αυστριακοί συμβολαιογράφοι, οι οποίοι ως δικαστικοί επίτροποι συχνά φυλάσσουν περιουσιακές αξίες για την κληρονομία ή τους κληρονόμους, να εγχειρίζουν τις πιστώσεις αυτές σε αλλοδαπούς δικαιούχους κατά κανόνα μόνο μετά από ολοσχερή εξόφληση του φόρου.

Η Αυστρία έχει συνάψει με ορισμένα κράτη συμβάσεις για την αποφυγή της διπλής φορολογίας και στο πεδίο του φόρου κληρονομιών, όπως π.χ. με το Πριγκιπάτο του Λιχτενστάιν, την Ελβετία, τη Γαλλία, τη Σουηδία, την Ουγγαρία, τις ΗΠΑ, καθώς και με τη Γερμανία. Στις συμβάσεις αυτές δεν ρυθμίζονται υποχρεώσεις φορολόγησης, αλλά μόνο παραιτήσεις από δικαιώματα φορολόγησης. Οι συμβάσεις αποφυγής της διπλής φορολογίας κατανέμουν, ούτως ειπείν, τα δικαιώματα φορολόγησης στα εκάστοτε συμβαλλόμενα κράτη, τα οποία στη συνέχεια εφαρμόζουν το δικό τους εσωτερικό φορολογικό δίκαιο για τον έλεγχο της ενδεχόμενης φορολογικής υποχρέωσης και για τον υπολογισμό του επιβλητέου φόρου.